

MUSEUM ARAD

ZIRIDAVA

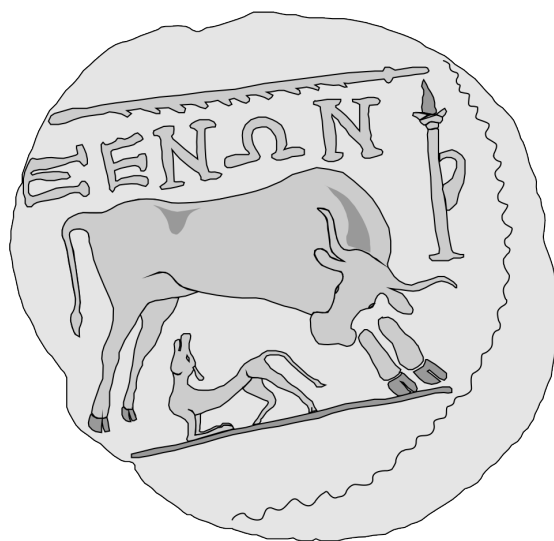
STUDIA ARCHAEOLOGICA
39

2025

ZIRIDAVA
STUDIA ARCHAEOLOGICA

39
2025

MUSEUM ARAD

ZIRIDAVA

STUDIA ARCHAEOLOGICA

39
2025

Editura MEGA
Cluj-Napoca
2025

MUSEUM ARAD

EDITORIAL BOARD

Editors: Victor Sava, Florin Mărginean

Editorial Assistants: Ioan Cristian Cireap, Vlad Murgu, Andrei Mărincean

EDITORIAL ADVISORY BOARD

Vitalie Bârcă (Institute of Archaeology and Art History, Cluj-Napoca, Romania)

Adina Boroneanț ("Vasile Pârvan" Institute of Archaeology, Bucharest, Romania)

Marin Cărciumaru (Valahia University of Târgoviște, Romania)

Sorin Cocîș (Institute of Archaeology and Art History, Cluj-Napoca, Romania)

Dragoș Diaconescu (The National Museum of Banat, Timișoara, Romania)

Daria Loznjak Dizdar (Institute of Archaeology, Zagreb, Croatia)

Florin Drașovean (Romanian Academy, Timișoara branch, Romania)

Alin Frînculeasa (Prahova County Museum of History and Archaeology, Ploiești, Romania)

Erwin Gáll ("Vasile Pârvan" Institute of Archaeology, Bucharest, Romania)

Florin Gogâltan (Institute of Archaeology and Art History, Cluj-Napoca, Romania)

Adrian Ioniță ("Vasile Pârvan" Institute of Archaeology, Bucharest, Romania)

Hrvoje Kalafatić (Institute of Archaeology, Zagreb, Croatia)

Aleksandar Kapuran (Institute of Archaeology, Belgrade, Serbia)

Rüdiger Krause (Johann Wolfgang Goethe-Universität Frankfurt, Germany)

Tobias Kienlin (Universität zu Köln, Germany)

Valéria Kulcsár (University of Szeged, Hungary)

Sabin Adrian Luca (Lucian Blaga University, Sibiu, Romania)

Barry Molloy (University College Dublin, Ireland)

Sorin Nemeti (Babeș-Bolyai University, Romania)

John O'Shea (University of Michigan, USA)

Karl Zeno Pinter (Lucian Blaga University, Sibiu, Romania)

Ioan Stanciu (Institute of Archaeology and Art History, Cluj-Napoca, Romania)

Imre Szatmári (Munkácsy Mihály Museum, Békéscsaba, Hungary)

Miklos Takács (Institute of Archaeology of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest, Hungary)

Ioan Marian Țiplic (Lucian Blaga University, Sibiu, Romania)

In Romania, the periodical can be obtained through subscription or exchange, sent as post shipment, from Museum Arad, Arad, Piata G. Enescu 1, 310131, Romania.
Tel. 0040-257-281847.

ZIRIDAVA STUDIA ARCHAEOLOGICA

Any correspondence will be sent to the editor:
Museum Arad
Piata George Enescu 1, 310131 Arad, RO
e-mail: ziridava2012@gmail.com

The content of the papers totally involve the responsibility of the authors.

Layout: Francisc Baja, Florin Mărginean, Victor Sava

DTP: Petru Ureche

ISSN 2392-8786

EDITURA MEGA | www.edituramega.ro
e-mail: mega@edituramega.ro

This volume is dedicated to Florin Draşovean at 70 years

Acest volum este dedicat lui Florin Draşovean cu ocazia împlinirii a 70 de ani

Contents / Cuprins

Laudatio	9
-----------------------	---

Research papers / Studii

Cristian Eduard Ștefan

Vidra Type Axes Revisited: The State of Research Nearly Two Decades Later	17
---	----

Andrei Mărincean

Inside Daub: A Preliminary Study of Burnt Wattle-and-Daub from the Late Bronze Age Site of Sântana-Cetatea Veche	25
---	----

Feraru Remus Mihai

Theos Megas Derzelas, an Enigmatic Deity of Odessos: Cult and Iconographic Representations. A Numismatic and Epigraphic Study	51
--	----

Florin Mărginean, Erwin Gáll

Revised Information on the Early Avar Period Grave from Sânpetru German-Magazin	67
---	----

Călin Cosma

Social and Gender Symbolism of Earrings in the 7th–8th Century Avar Communities of Transylvania	77
---	----

Dan Băcueț-Crișan

Less Discussed Aspects in the Research of Early Medieval Wares from Romania: Purpose, Use, Re-use, and Recycling. Theoretical Interpretations and Archaeological Realities	115
---	-----

Imre Szatmári

The Round Church of Battonya	129
------------------------------------	-----

Augustin Mureșan, Adriana Gașpar

The Fortress of Pomezeu (Bihor): History, Heritage and Conservation	153
---	-----

Timea Major-Keresztes

Adornment, Status and Mobility: A Hairpin from Zalău-Valea Miții (Sălaj county) and Its Place in Early Modern Material Culture	179
---	-----

Field reports / Rapoarte asupra cercetărilor de teren

Vlad Murgu, Victor Sava, Ioan Cristian Cireap, Andrei Mărincean

Tehnici de teledetecție și cercetări de suprafață. Contribuții noi la cunoașterea așezărilor din zona Olari, județul Arad 187

Sofia Berteș, Victor Bunoiu, Iulian Leonti, Vyara Stancheva, Andrei Geor-gescu, Răzvan-Ioan Pinca, Bogdan Calotă, Patrik Ostaș, Dragoș Diaconescu, Robin DiPasquale, Ionuț Marteniuc

The Archaeological Excavations at Susani – Grămurada de la Jupani:
Report on the 2025 Field Campaign 233

Victor Sava, Florin Gogâltan, Marian Adrian Lie

Excavations at the Late Bronze Age Mega-Fort at Sântana – *Cetatea Veche*.
The 2018 Field Campaign 243

Ioan Cristian Cireap

Illyrian Drachmas and Late La Tène Iron Items Discovered at Monoroștia – *Dâmbu lui Hârtici*
(Arad County) 385

Cătălin Dîscă, Iulian Leonti

The Roman Roads South of Berzovia: Some Observations and the Results of New Research 291

György Kerekes, Zoltán Rózsa

Árokos. The Success Story of Identifying an Archaeological Site in Mezöhegyes – Revisited 317

Reviews / Recenzii

Alpár Dobos, Sándor Berecki (Eds.), *The Migration Period Cemetery from Ernei*. Bibliotheca Musei Marisiensis Series Archaeologica XIX. Mega Publishing House, Cluj-Napoca, 2023, ISBN 978-606-020-636-1, 192 pages.
(Erwin Gáll) 333

Tehnici de teledetecție și cercetări de suprafață. Contribuții noi la cunoașterea așezărilor din zona Olari, județul Arad

Vlad Murgu, Victor Sava, Ioan Cristian Cireap, Andrei Mărincean

Abstract: Field survey is a non-invasive approach which helps us document archaeological settlements by observing artefacts distribution on the ground surface. LiDAR and GIS software proved essential in detecting microrelief anomalies and potential habitation areas prior to field verification. A series of such investigations have recently been conducted in a micro-area in Arad County. The research was conducted in the Olari area (Arad County), located approximately 35 km north of the city of Arad. The administrative territory of Olari covers 49.91 km² and includes the village of Sinteia Mică. The region is situated north of the Mureș River, within the Arad Plains, and is irrigated by the Canalul Morilor and the Chișer stream. LiDAR data indicates that in past periods the area was intersected by numerous paleo-channels, which created a favourable environment for settlement development. On this occasion, 11 new archaeological sites were identified, and two already known sites were re-identified in the field. The results demonstrate the benefits of combining remote-sensing techniques with traditional field surveys methods for improving archaeological data base and also helps us understand better the settlement patterns within lowland environments. This research aims to update the existing archaeological record and to provide a foundation for heritage management in the region.

Keywords: LiDAR; field surveys; settlement patterns; Lower Mureș Region.

Introducere

Cercetările arheologice de suprafață desfășurate pe teritoriul unității administrativ-teritoriale (UAT) Olari au avut ca obiectiv principal identificarea, localizarea și documentarea unor noi situri arheologice, care contribuie la completarea repertoriului arheologic și la o mai bună înțelegere asupra evoluției comunităților umane din această zonă.

Metodologia aplicată a fost una non-invazivă, bazată pe cercetări sistematice de suprafață, corelate cu analiza datelor cartografice, topografice și LiDAR, precum și cu consultarea surselor bibliografice și a arhivelor arheologice existente. Scopul acestor demersuri a fost de a identifica anomalii de teren, concentrații de material arheologic și alte indicii ale activității umane preistorice, antice sau medievale.

Rezultatele acestor cercetări s-au concretizat prin identificarea a 13 noi situri arheologice, astfel încât s-au obținut informații relevante privind modul de utilizare a terenului, preferințele de habitat și relațiile dintre comunitățile umane și mediul natural în diferite epoci.

Importanța acestor descoperiri este dublă: pe de o parte, ele contribuie la îmbogățirea repertoriului arheologic local și regional, iar pe de o altă parte, oferă instrumente esențiale pentru planificarea teritorială și protejarea patrimoniului cultural. Datele obținute vor fi integrate în baza de date națională (RAN), facilitând gestionarea resurselor arheologice din comuna Olari și din împrejurimi.

UAT Olari se află în partea de vest a României, respectiv în partea central-vestică a județului Arad, având o suprafață de 49.91 km². Sediul administrativ este localitatea Olari, situată la o distanță de 35 km față de Arad, iar satul Sinteia Mică este parte integrantă a UAT-ului studiat.

Din punct de vedere geografic, micro-zona studiată se află la nord de râul Mureș, în câmpia Aradului. Este irigată de canalul Morilor și pârâul Chișer. Relieful este predominat de câmpii folosite intensiv pentru agricultură. În Fig. 3 se poate observa conformația terenului, care ilustrează o bogată paleoreșea hidrografică, care a favorizat dezvoltarea așezărilor din trecut.

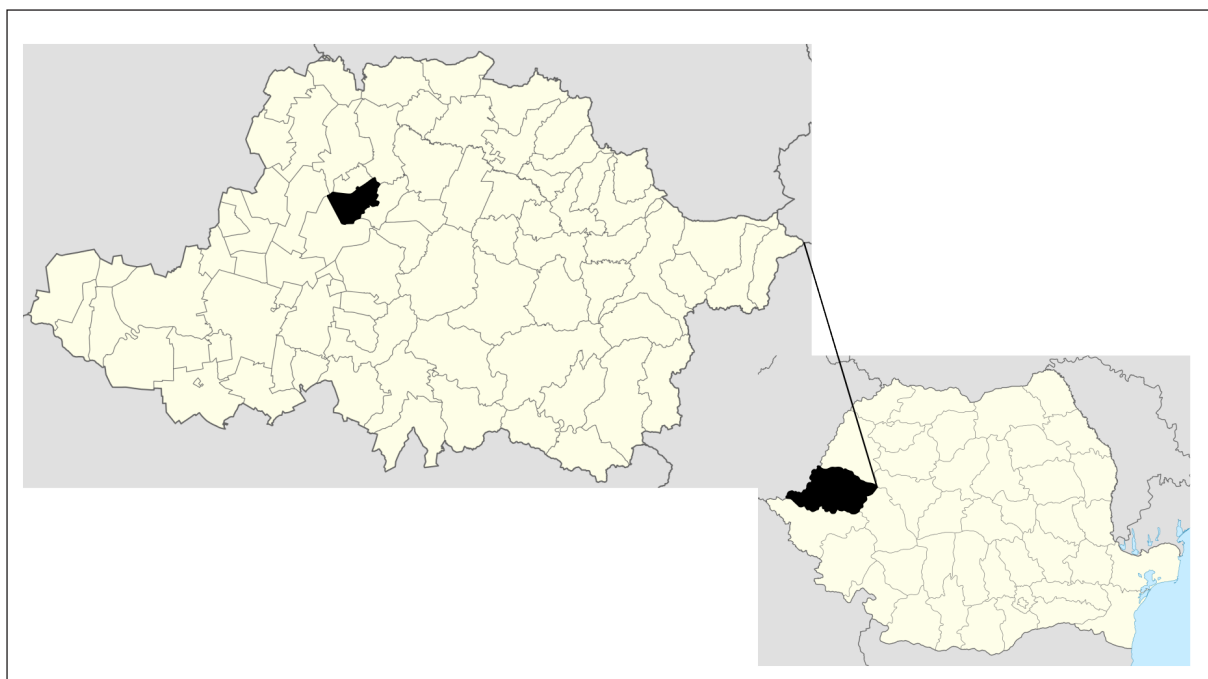

Fig. 1. Harta administrativă a României și a județului Arad, cu indicarea UAT Olari (sursa: Wikipedia, autorii).

Fig. 2. Fotografie satelitară a UAT Olari, cu indicarea limitelor UAT-ului (cu roșu) (sursa: Google Earth).

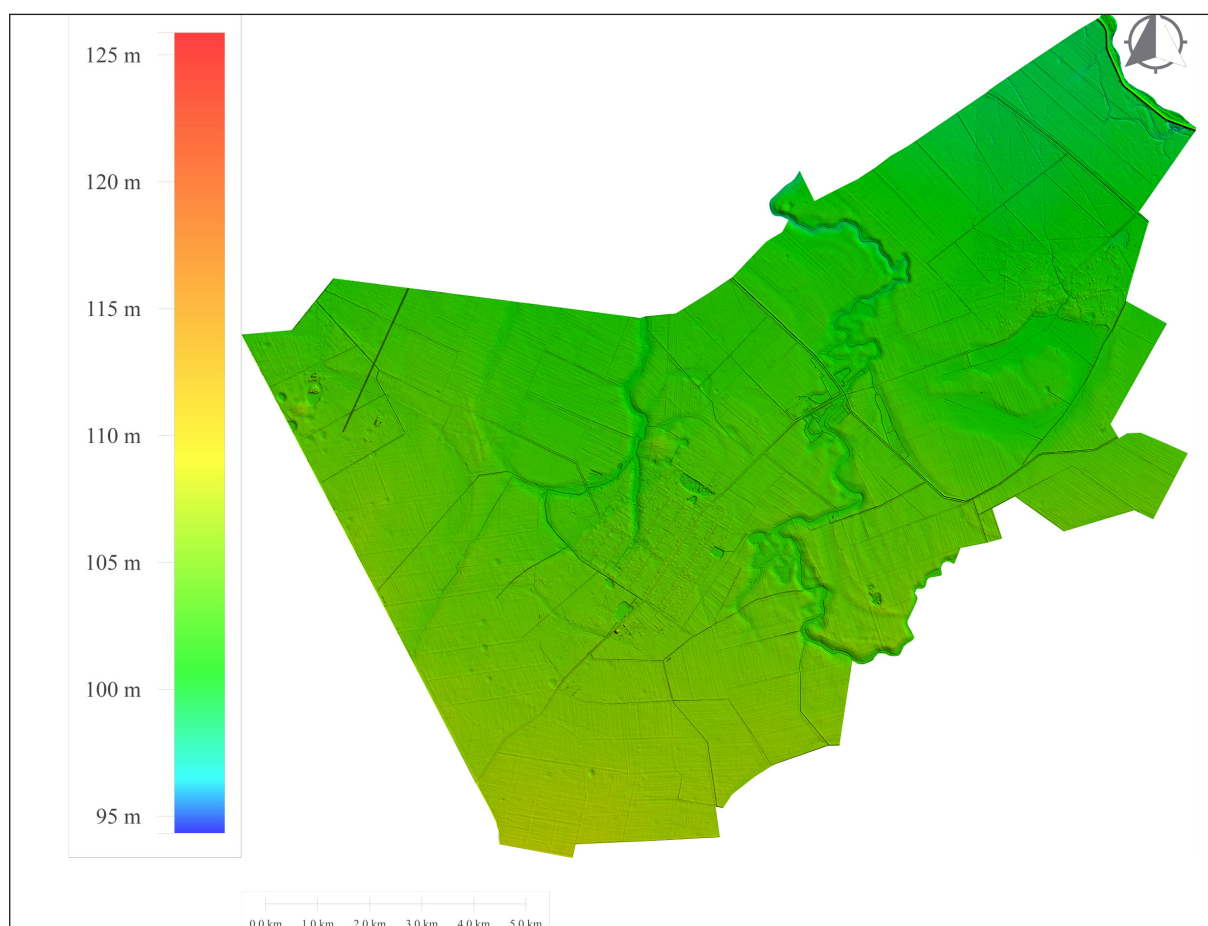

Fig. 3. Model digital de elevație (DEM), UAT Olari (sursa: autorii).

Metodologie

Cu acest prilej, s-a urmat o metodologie deja implementată și în cazul altor cercetări de suprafață¹, astfel pe parcursul lunilor iunie, respectiv septembrie și octombrie, ale anului 2025, au fost demarate perieghize pentru identificarea siturilor arheologice aflate în UAT Olari.

Într-o primă etapă s-a creat o bază de date, în care s-au inclus sursele bibliografice și cartografice, imagini din satelit (Google Earth) și scanări LiDAR ale micro-zonei. Suporturile GIS ne-au ajutat să observăm și să studiem anomalii care au fost marcate pe suporturile cartografice, care ulterior au fost verificate în teren. Acestea au fost corelate cu informațiile din Repertoriul Arheologic Național (RAN), precum și cu alte surse bibliografice relevante², pentru a identifica zonele cu potențial arheologic.

Prima sursă cartografică pe care o avem este Ridicarea topografică iosefină, denumită în limba germană *Josephinische Landesaufnahme*. Această hartă, realizată în perioada 1764-1785, a consemnat numeroase toponime locale care pot fi de ajutor în localizarea unor situri arheologice. Pentru cercetările din UAT Olari, nu am găsit nici o informație cu caracter arheologic. Datele pe care le putem extrage din această hartă istorică pot fi de interes geografic sau istoric, fiind redat planul localităților de la sfârșitul secolului al XVIII-lea (Fig. 4).

În 1806, împăratul Francisc I comandă o nouă serie de hărți, denumite în istorie ca Ridicarea topografică franciscană (*Franzische Landesaufnahme*). La fel ca și în cazul primelor hărți, nu am putut identifica informații cu caracter arheologic. Cu toate acestea, am putut observa evoluția habitatului antropic pe parcursul secolului al XIX-lea (Fig. 5). Necesitățile armatei austriece au avut ca efect realizarea unei noi serie de hărți ale Imperiului Habsburgic, cât și ale țărilor învecinate. Cea de-a treia ridicare topografică denumită *Josephinische Landesaufnahme* sau *Dritte Landesaufnahme* a început în 1868 și a fost continuată până în Primul Război Mondial³ (Fig. 6).

¹ Sava 2024; Sava et al. 2025.

² Vezi spre ex. Chirilă 1999, 88.

³ Sava et al. 2025, 12.

interiorul căreia se aflau oase calcinate și fragmente ale unui pandantiv din bronz, provenite dintr-un mormânt din sec II-IV d. Chr. (Fig. 60)⁷. Din nefericire, și punctul „Via Mare” a rămas neidentificat.

Repertoriul Arheologic Național (RAN) este o bază de date cu ajutorul căreia putem afla informații despre siturile arheologice care au fost reperate. În cazul UAT Olari în RAN sunt menționate doar 2 situri, unul în localitatea Șintea Mică – La Meri, având codul 11520.01 și unul în localitatea Olari - Movilă având codul 11511.01⁸. De menționat faptul că în RAN localizarea acestora este eronată, coordonatele plasându-ne în centrul localităților. Din fericire am reușit să localizăm și să cartăm în teren fiecare sit menționat în RAN.

Situri arheologice descoperite în UAT Olari

OLR001ASZ = Movilă/Holumb

1. Tipul sitului: așezare.
2. Localizare:

Perimetrul sitului OLR001ASZ

Nr. crt.	X	Y	Z
1	231314.718	550501.984	104.02 m
2	231721.743	550257.769	104.132 m
3	231486.573	549923.104	104.747 m
4	231052.413	550162.796	104.195 m

Suprafața estimată a sitului: 30 ha.

3. Caracterul cercetărilor: cercetare arheologică intruzivă (1964); cercetări de suprafață (2025).

4. Descrierea cercetărilor și a descoperirilor: Acest sit este cunoscut încă din anii 1960, fiind menționat în repertoriul arheologic județean. Așezarea este menționată și în Repertoriul Arheologic Național, având codul de sit 11511.01. Pe platforma RAN localizarea acestuia este eronată. Acest sit a fost sondat de către I. Ordentlich pe parcursul anilor 1964 și 1966. Din păcate, rezultatele acestora nu au fost publicate, materialele arheologice păstrându-se în colecția Muzeului Țării Crișurilor. Singurele mențiuni ale acestor săpături fac referire la existența unui singur nivel cultural Otomani, faza I, care a fost perturbat de mai multe morminte de înhumatie ale fazei a II-a⁹.

Cu ajutorul suportului digital de vizualizare a suprafeței terenului (LiDAR, DEM, imagini satelitare) am reușit să identificăm ușor acest sit în teren. Pe LiDAR observăm faptul că așezarea este dispusă între două paleocanale. În timpul vizitelor noastre din teren am cules multe fragmente ceramice din perioada neolitică și am observat aglomerări de chirpici, care au o formă cvasi-rectangulară despre care credem că ar putea reprezenta urmele unor posibile locuințe. Larga distribuție a chirpicului în cadrul sitului indică faptul că așezarea preistorică a suferit distrugerii în urma unor puternice incendii. În mijlocul așezării se află o movilă de formă rotundă, care în baza materialului găsit la suprafață o putem data în neoliticul târziu. Elevația maximă a movilei față de nivelul de călcare este de aproximativ 2.5 m și are o suprafață de 3.7 ha. În partea nordică a sitului am descoperit numeroase fragmente ceramice din secolele II-IV.

5. Date: neolitic târziu, cultura Tisa; este posibil să avem un orizont eneolitic târziu, cultura Baden; epoca bronzului timpuriu este slab reprezentată; epoca bronzului târziu, cultura Gáva; sec II-IV d.Hr.

6. Observații: Datorită faptului că la suprafață au fost identificate multe aglomerări de chirpici, care reflectă urmele unor posibile locuințe, recomandăm efectuarea de studii geomagnetice cu ajutorul cărora pot fi identificate formele și dimensiunile structurilor aflate sub pământ. Este posibil ca săpăturile lui I. Ordentlich să fi fost amplasate în exteriorul așezării neolitice, mai exact la aprox. 200 m nord-nord-est, zonă peste care a fost construită o fermă.

7. Bibliografie: Chirilă 1999, 89, pct. 2; Ordentlich 1971, 24; Sava 2015, 41, 126.

⁷ Chirilă 1999, 89.

⁸ <https://ran.cimec.ro/>.

⁹ Ordentlich 1971, 24

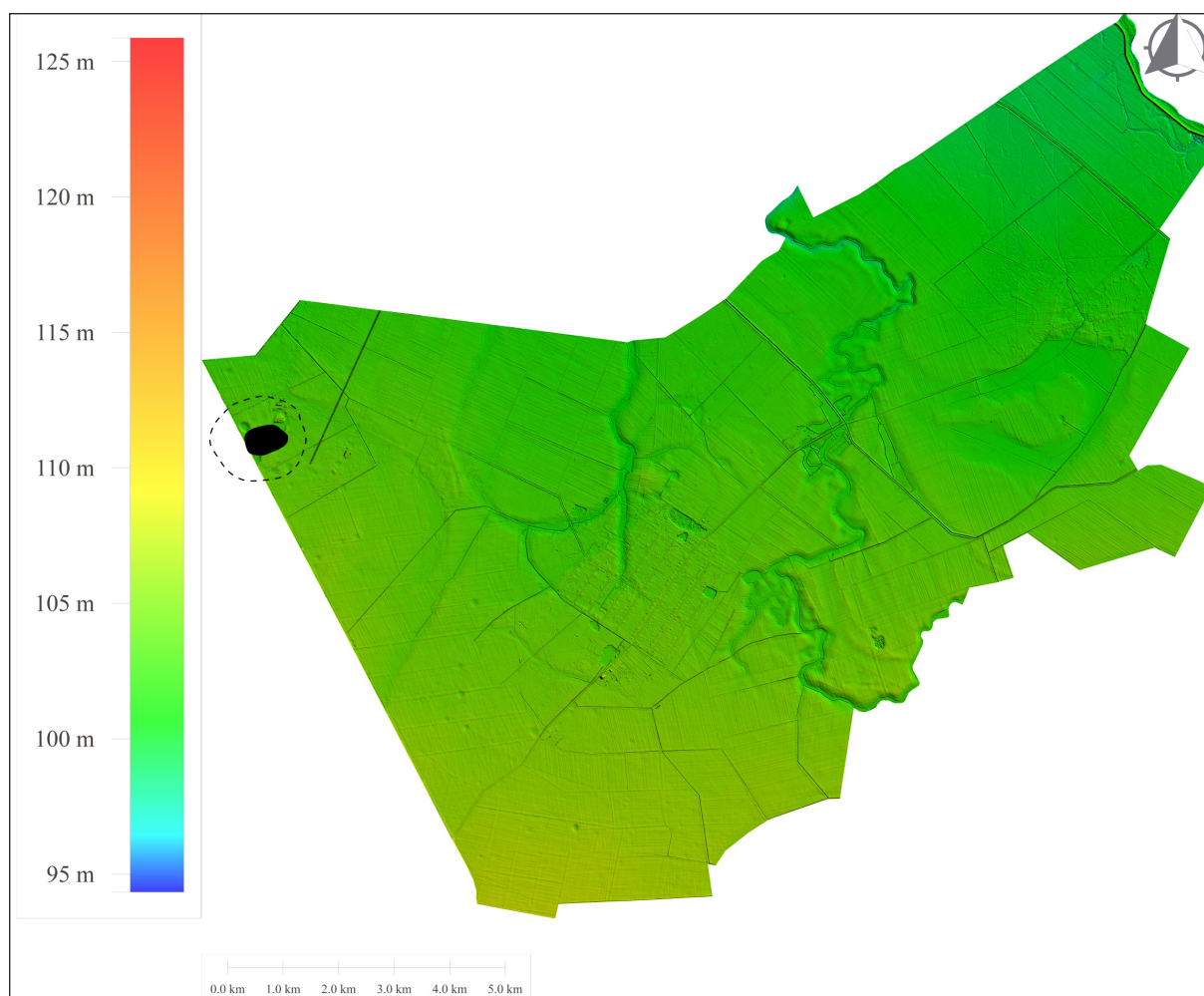

Fig. 7. UAT Olari. Model digital de elevație cu indicarea sitului (sursa: autorii).

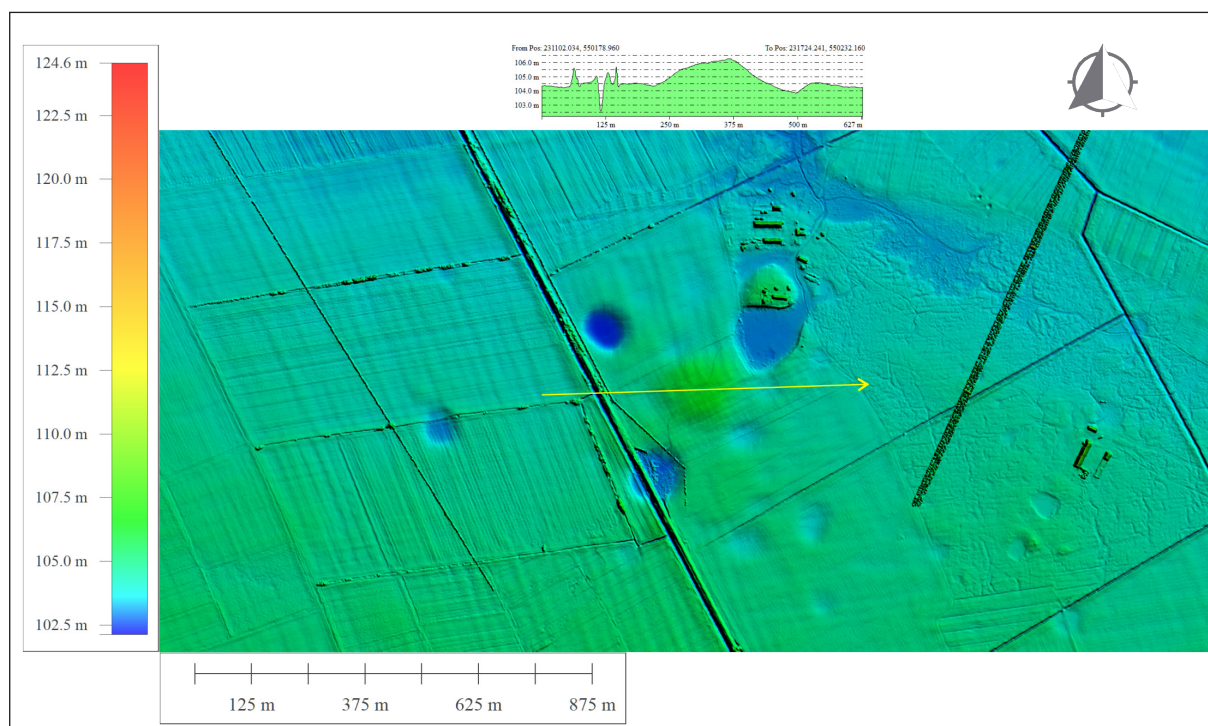

Fig. 8. Model digital de elevație al sitului, cu reliefarea profilului transversal al movilei (sursa: autorii).

Fig. 9. Fotografie aeriană a sitului (octombrie 2025) (sursa: autorii).

Fig. 10. Fotografie aeriană a sitului (octombrie 2025) (sursa: autorii).

Fig. 11. Fotografie aeriană a sitului, cu vedere înspre fermă (octombrie 2025) (sursa: autorii).

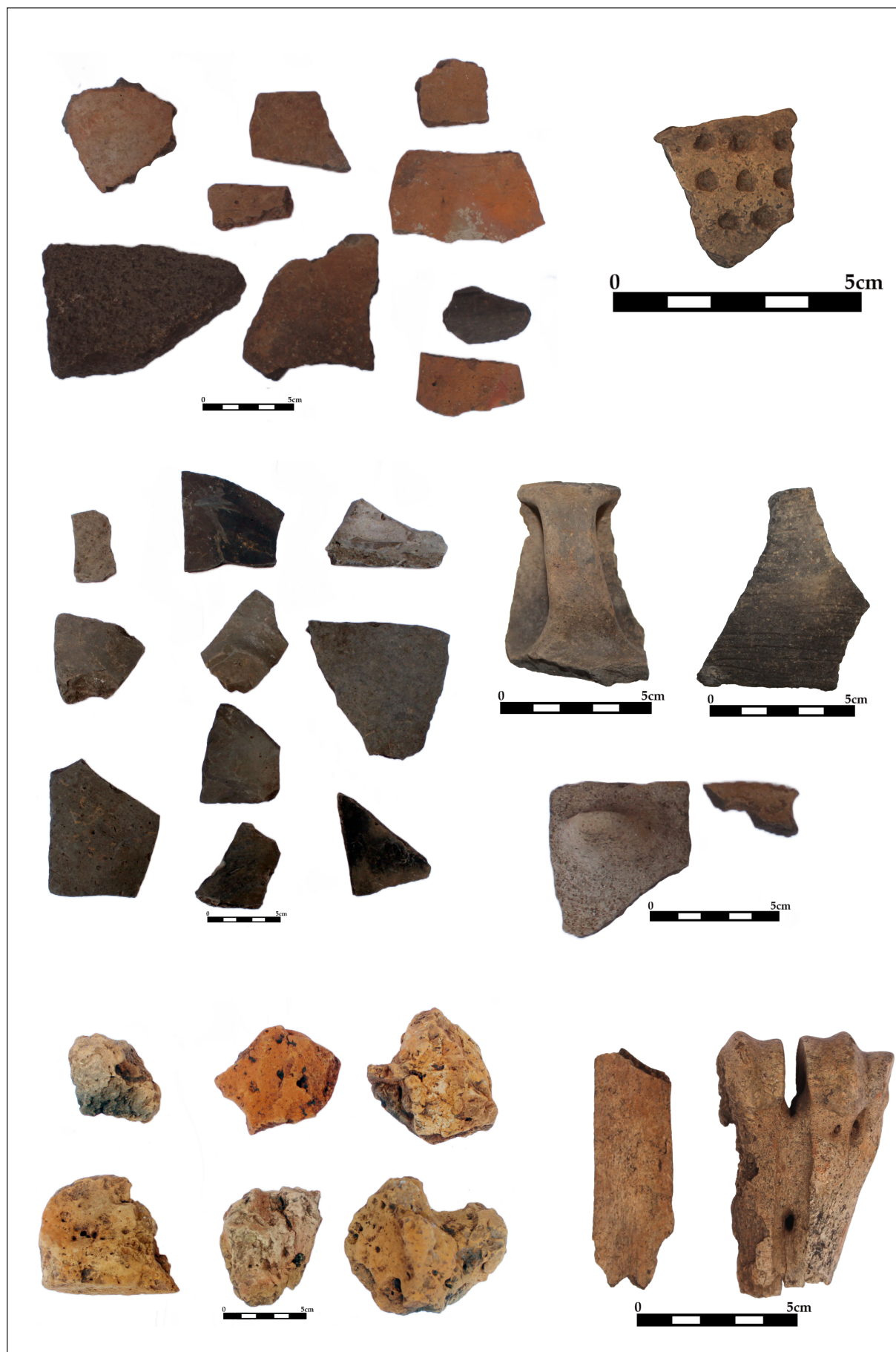

Fig. 12. Artefacte descoperite cu prilejul cercetărilor de suprafață întreprinse în 2025
(sursa: autorii).

Fig. 13. Topoare din piatră descoperite în timpul cercetărilor din anul 1964 (sursa: autorii).

OLR002ASZ

1. Tipul sitului: așezare.
2. Localizare:

Perimetrul sitului OLR002ASZ

Nr. crt.	X	Y	Z
1	235489.950	550019.668	102.186 m
2	235780.645	549790.172	103.6 m
3	235468.094	549578.161	102.972 m
4	235234.226	549822.957	102.43 m

Suprafața estimată a sitului: 20 ha

3. Caracterul cercetărilor: cercetări de suprafață (2025).

4. Descrierea cercetărilor și a descoperirilor: Situl este amplasat pe o terasă puțin înălțată. Terasa se află la nord de localitatea Olari (fig. 14-15). În urma cercetărilor noastre am constatat faptul că situl este amplasat în proximitatea unui paleocanal, aflat în stânga așezării (vezi fig. 15). În arătură au fost identificate fragmente ceramice aparținând neoliticului mijlociu și târziu, dar și fragmente medievale, databile în sec. XI-XII și sec. XIV-XVII. Materialul arheologic aparținând epocii medievale târzii/moderne reprezintă urmele unei așezări (OLR003ASZ), care suprapune locuirea preistorică OLR002ASZ; OLR003ASZ a fost analizat separat.

Studierea fotografiilor aeriene relevă o zonă circulară delimitată cu șanț, despre care am putea spune că delimitează așezarea neolitică, dar realitatea din teren indică faptul că material arheologic neolitic a fost identificat și în exteriorul șanțului.

5. Datare: epoca neolitică mijlocie; unele fragmente ceramice pot fi datate în neoliticul târziu.
6. Observații: -
7. Bibliografie: -

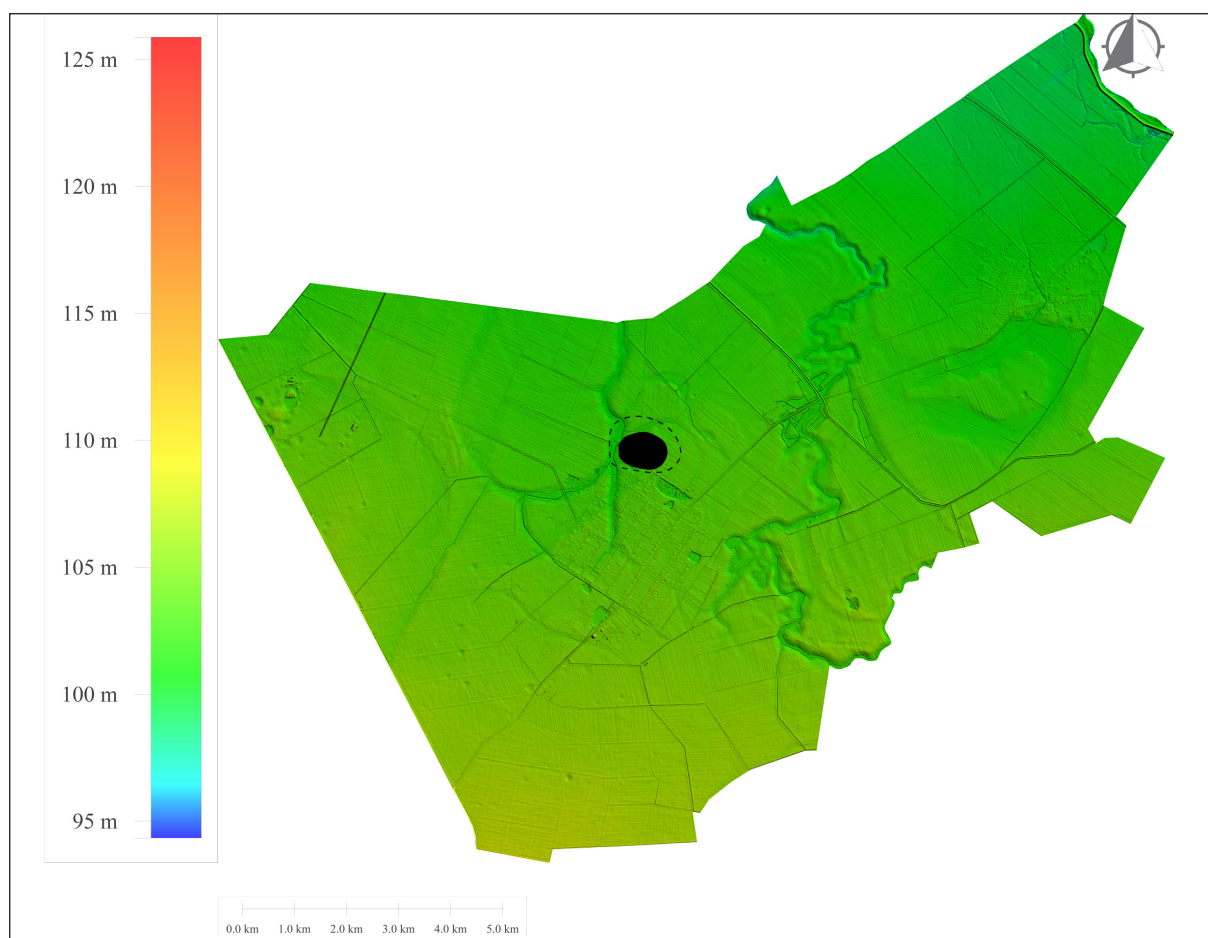

Fig. 14. UAT Olari. Model digital de elevație cu indicarea sitului OLR002ASZ (sursa: autorii).

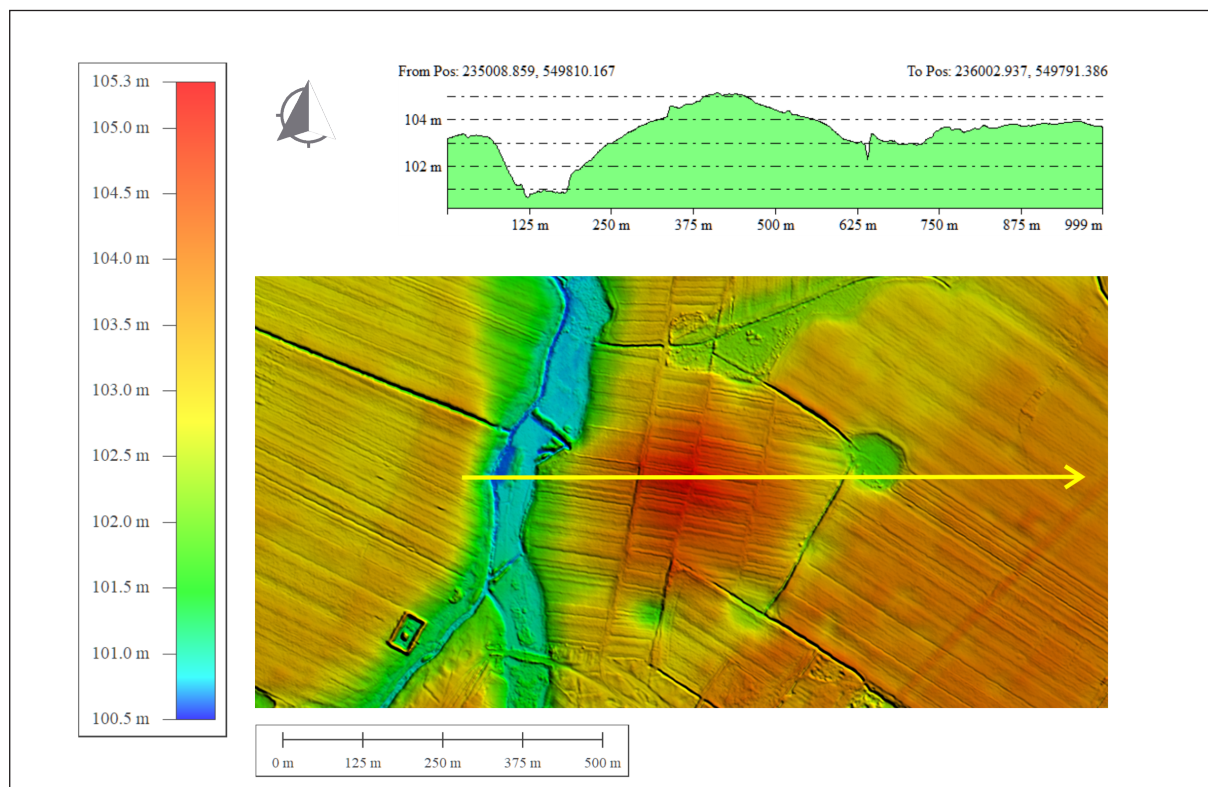

Fig. 15. Model digital de elevație al sitului, cu reliefaarea profilului transversal al așezării (sursa: autorii).

Fig. 16. Fotografii aeriene a zonei delimitate prin șanț, din cadrul sitului OLR002ASZ (sursa: autorii).

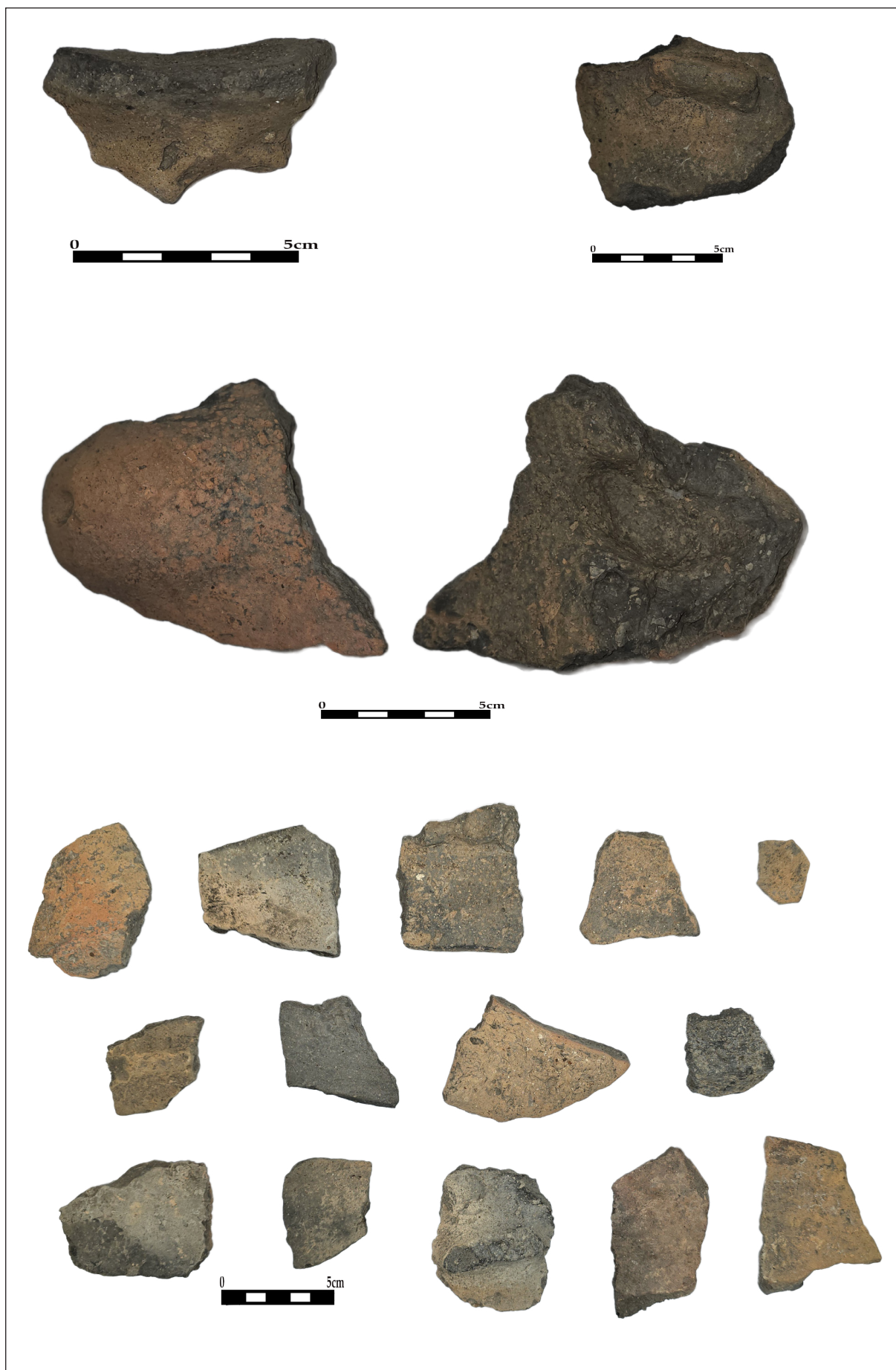

Fig. 17. Fragmente ceramice descoperite în timpul cercetărilor de suprafață (sursa: autorii).

Fig. 18. Descoperiri de materiale tipice (daltă din piatră, toartă de vas crestată și un obiect din piatră cu funcționalitate necunoscută) (sursa: autorii).

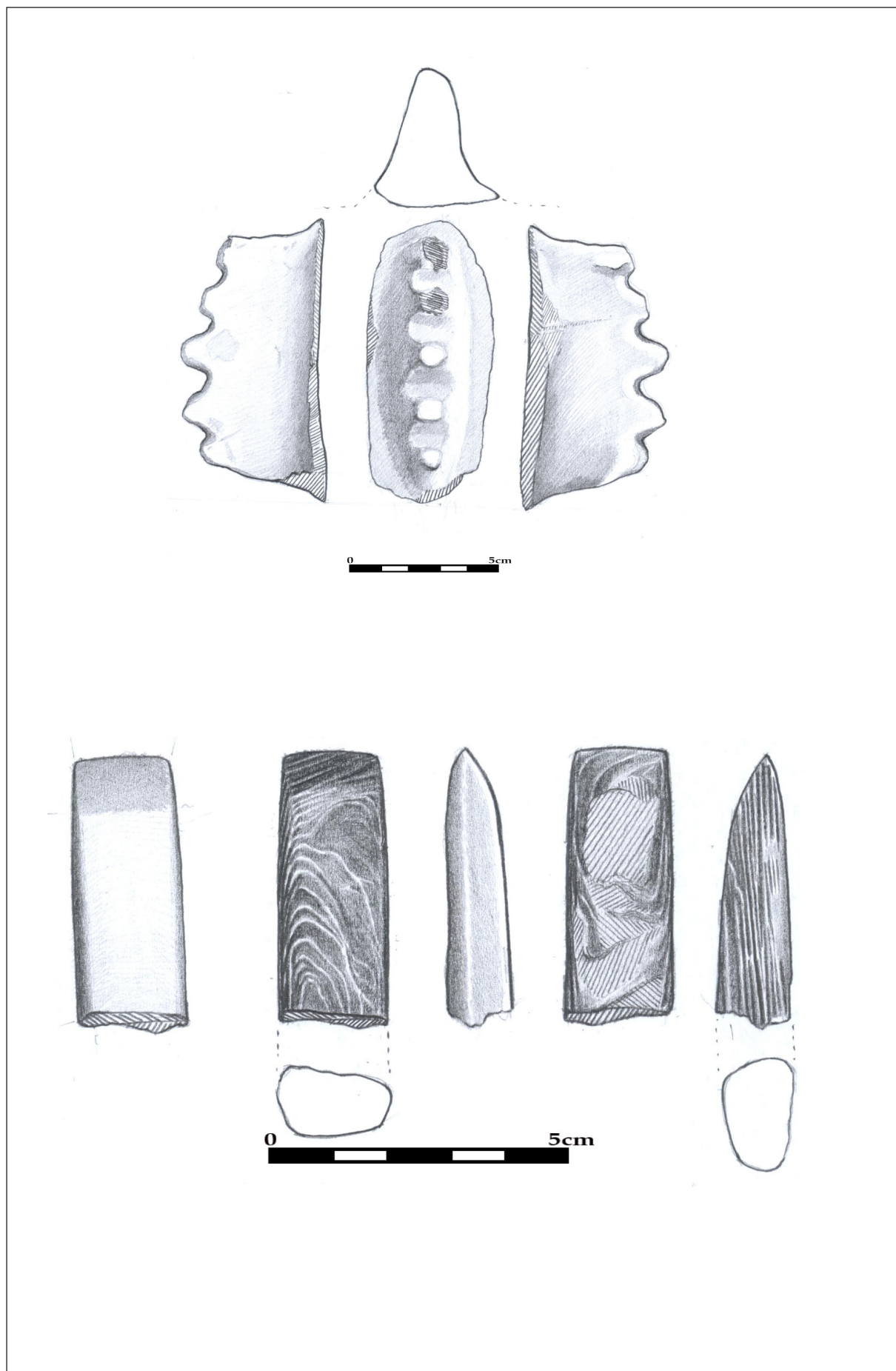

Fig. 19. Desen al materialelor speciale (desene: Daniel Preda).

OLR003ASZ

1. Tipul sitului: așezare.
2. Localizare:

Perimetrul sitului OLR003ASZ

Nr. crt.	X	Y	Z
1	235470.144	549993.621	102.4 m
2	235798.737	549680.675	103.738 m
3	235413.814	549589.921	102.986 m
4	235013.243	549818.371	103.292 m

Suprafața estimată a sitului: 25 ha

3. Caracterul cercetărilor: cercetări de suprafață (2024, 2025).

4. Descrierea cercetărilor și a descoperirilor: Din cercetările noastre de suprafață realizate pe parcursul anului 2025 a reieșit că situl a fost dispus pe valea Sartost (conform celei de-a treia ridicări topografice militare a Imperiului Habsburgic), un afluent al Crișului Alb. Majoritatea artefactelor au fost descoperite pe malul estic al acestui paleocanal. Cele mai multe fragmente ceramice aparțin secolelor XIV-XVII d.Chr., dar au fost identificate și câteva fragmente ceramice tipice secolelor XI-XIII d. Chr.

5. Date: sec. XI-XIII d.Chr.; sec. XIV-XVII d.Chr.

6. Observații: Situl a fost identificat prin cercetări de suprafață în anul 2024, dar din cauza faptului că întreaga suprafață a acestuia prezenta culturi agricole avansate, am hotărât să reluăm cercetările după ce terenul a fost curățat. Acest sit suprapune OLR002ASZ; deși distanța cronologică este de aproape 6000 ani, observăm faptul că această zonă a fost aleasă pentru locuire de-a lungul timpului, probabil

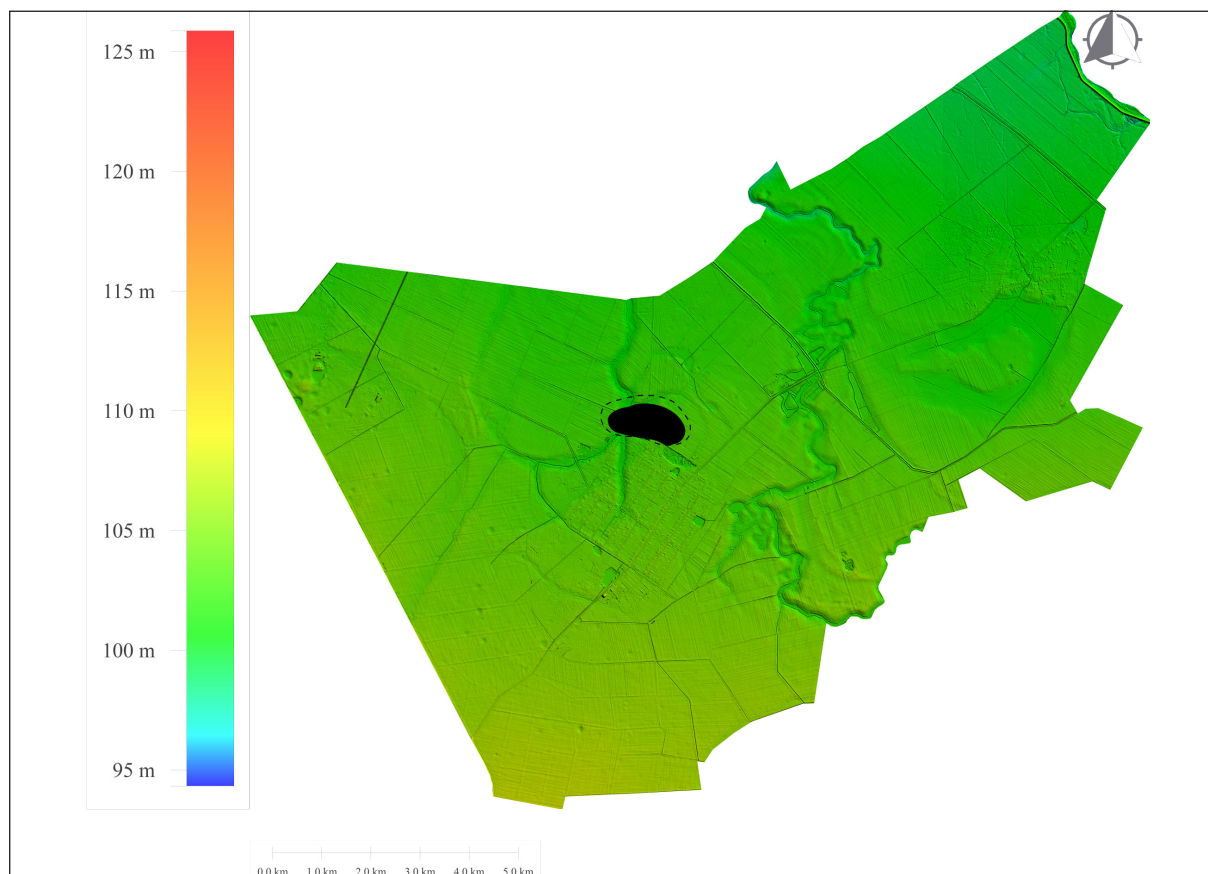

Fig. 20. UAT Olari. Model digital de elevație cu indicarea sitului (sursa: autorii).

din necesitatea accesului la sursele de apă. Astăzi, acest paleocanal numit Sartost pe hărțile Iosefine, nu mai este activ, însă poate fi vizualizat pe ridicările topografice militare ale Imperiului Habsburgic, sau pe DEM-uri.

7. Bibliografie: -

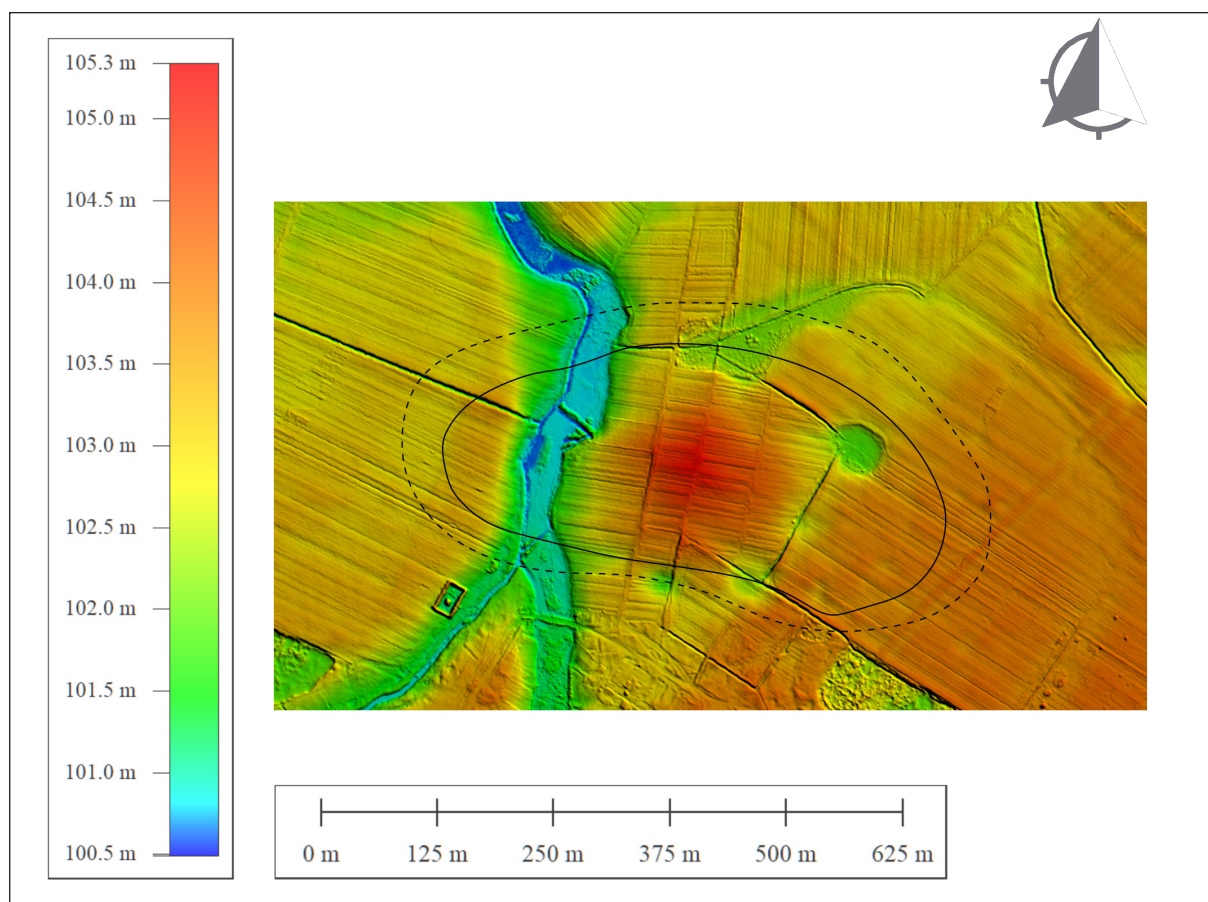

Fig. 21. Model digital de elevație al sitului (sursa: autorii).

Fig. 22. Fotografie aeriană a sitului (sursa: autorii).

Fig. 23. Fragment de cahlă (sus) și fragmente de zgură de fier obținute la reducerea de minereuri feroase (sursa: autorii).

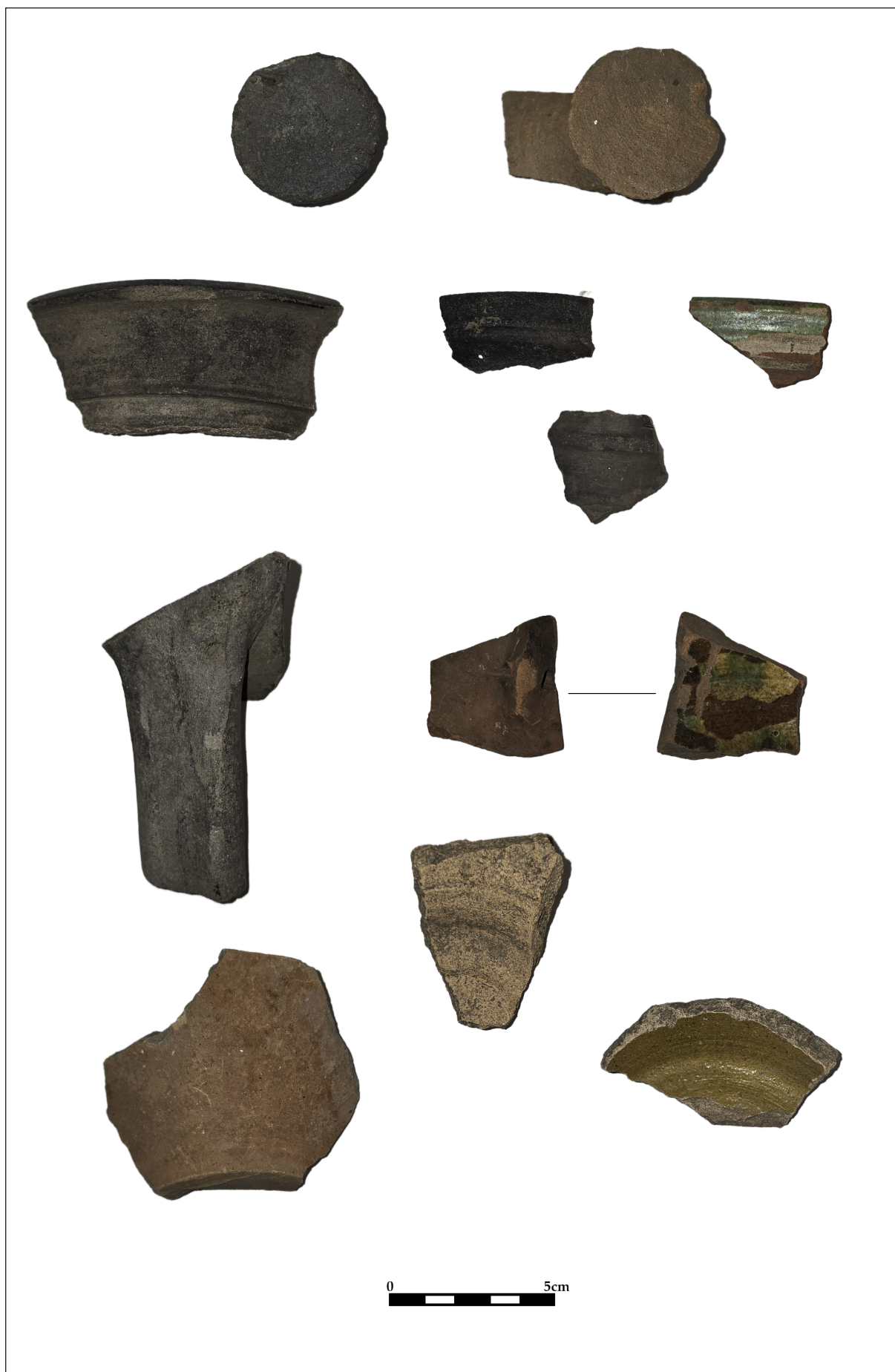

Fig. 24. Fragmente ceramice descoperite în timpul cercetărilor de suprafață (2025) (sursa: autorii).

OLR004ASZ

1. Tipul sitului: așezare.
2. Localizare:

Perimetrul sitului OLR004ASZ

Nr. crt.	X	Y	Z
1	235164.025	546236.296	106.773 m
2	235378.398	546118.342	107.044 m
3	235185.773	546000.282	107.114 m
4	235005.575	546118.342	107.421 m

Suprafața estimată a sitului: 7.9 ha

3. Caracterul cercetărilor: cercetări de suprafață (2025).

4. Descrierea cercetărilor și a descoperirilor: studierea scanării LiDAR a UAT Olari a dus la identificarea unor anomalii, care prezentau o elevație mai accentuată decât terenul din jur. În timpul cercetărilor de suprafață am descoperit puține fragmente ceramice preistorice, atipice, un fragment de râșniță și o piatră ce pare a avea urme de prelucrare; în baza cărora nu putem încadra cronologic, cu exactitate, situl.

5. Date: preistorie, date incertă.

6. Observații: Studiarea fotografiilor aeriene au condus la identificarea unei structuri de formă circulară, slab vizibilă în teren (Fig. 27-28).

7. Bibliografie: -

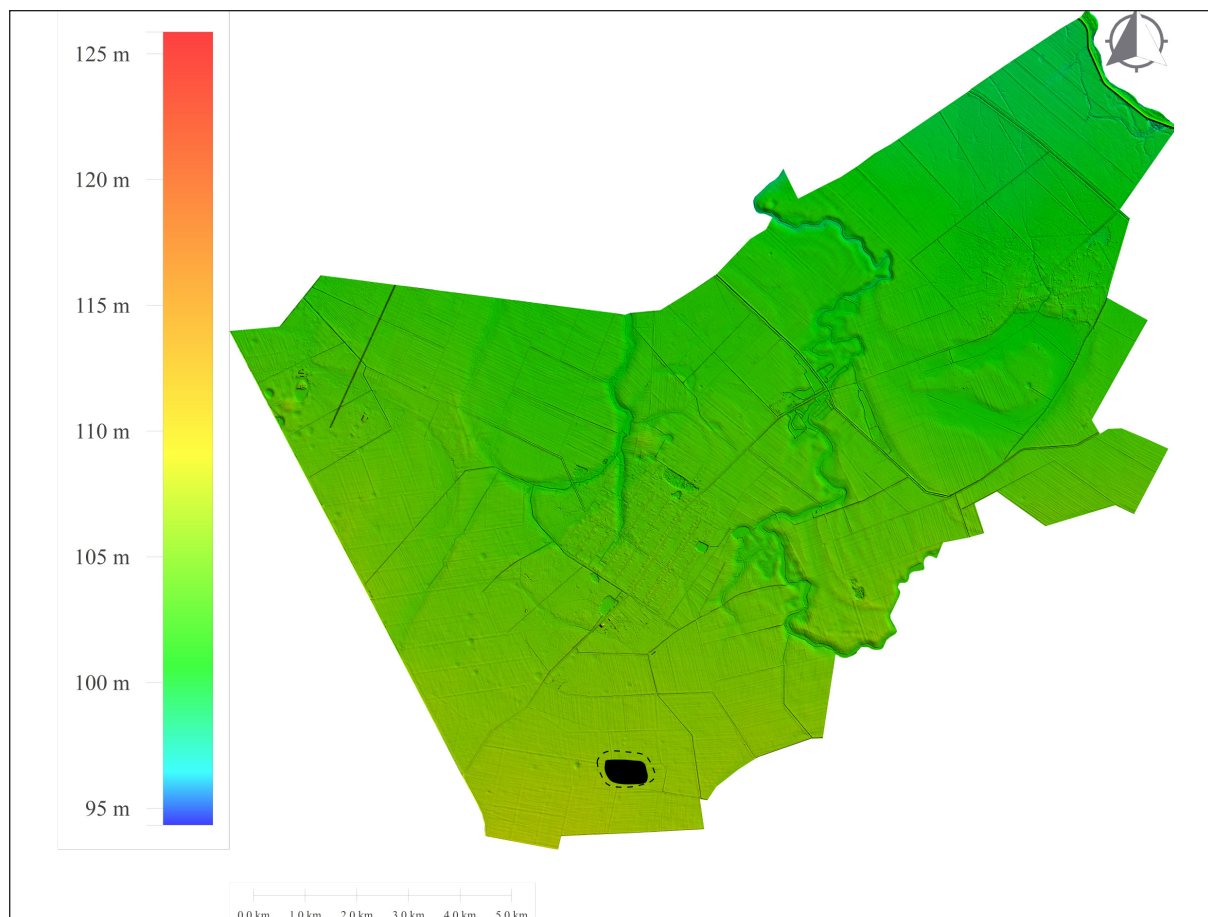

Fig. 25. UAT Olari. Model digital de elevație cu indicarea sitului (sursa: autorii).

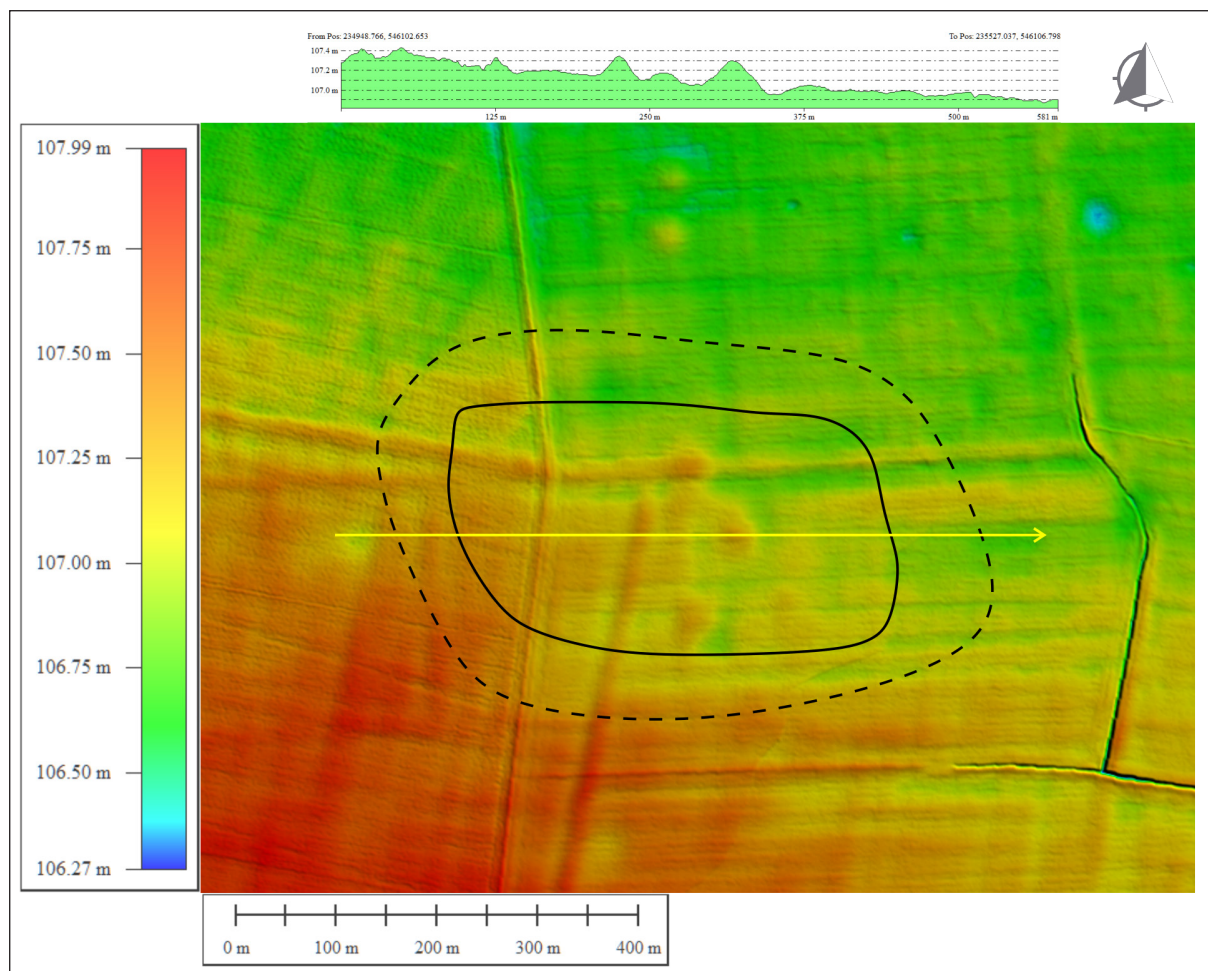

Fig. 26. Model digital de elevație al sitului, cu reliefaarea profilului transversal (sursa: autorii).

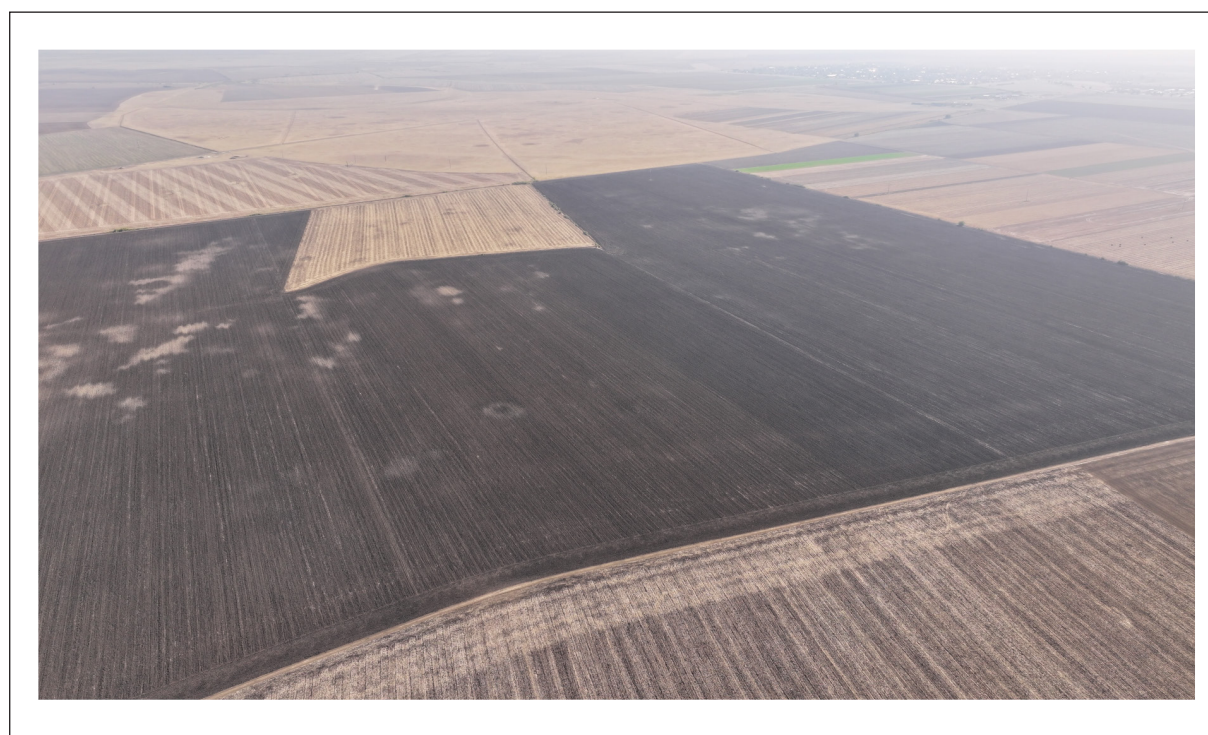

Fig. 27. Fotografie aeriană a sitului (sursa: autorii).

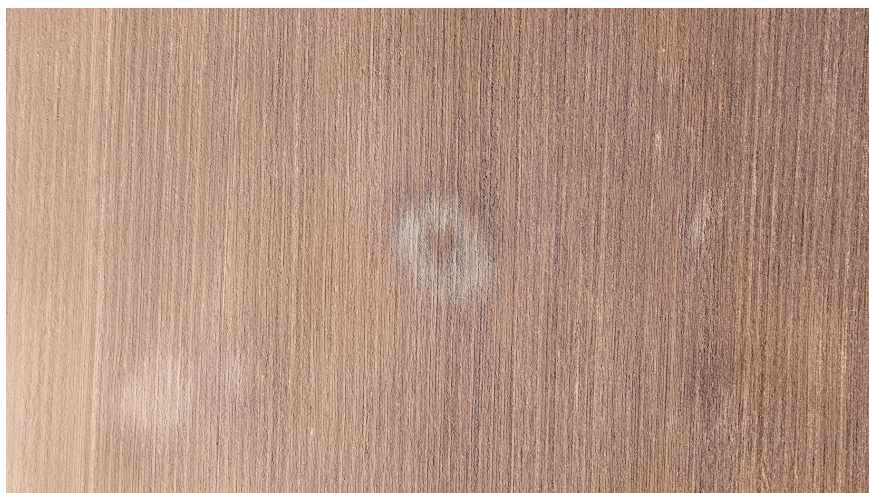

Fig. 28. Fotografie aeriană a anomaliei circulare din cadrul sitului (sursa: autorii).

Fig. 29. Artefacte descoperite în timpul cercetărilor de suprafață (2025) (sursa: autorii).

OLR005MVL

1. Tipul sitului: movilă antropică.
2. Localizare:

Perimetrul sitului OLR005MVL

Nr. crt.	X	Y	Z
1	235197.701	546423.198	106.604 m
2	235224.295	546403.150	106.728 m
3	235199.338	546381.057	106.876 m
4	235173.972	546404.378	106.699 m

Suprafața estimată a sitului: 0.17 ha

3. Caracterul cercetărilor: cercetări de suprafață (2025).
4. Descrierea cercetărilor și a descoperirilor: ca urmare a studierii LiDAR-ului UAT-ului, au fost observate două anomalii circulare, aflate la sud de localitatea Olari. În teren, aceste anomalii, se disting printr-o elevație puțin mai ridicată față de terenul din jur.
5. Date: preistorie?, datare incertă.
6. Observații: în proximitatea acestei movile, spre sud, se află la o altă movilă.
7. Bibliografie: -

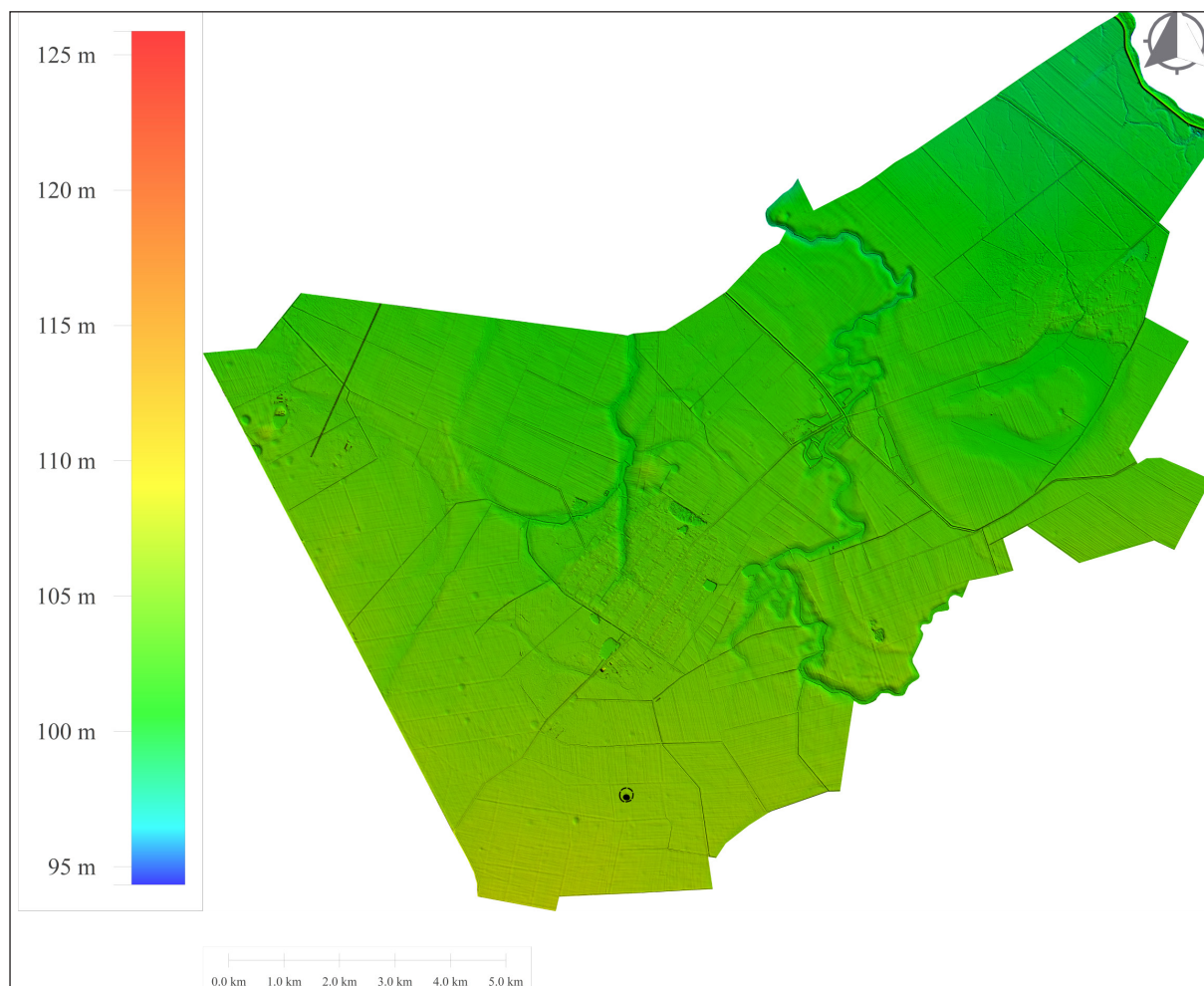

Fig. 30. UAT Olari. Model digital de elevație cu indicarea movilei (sursa: autorii).

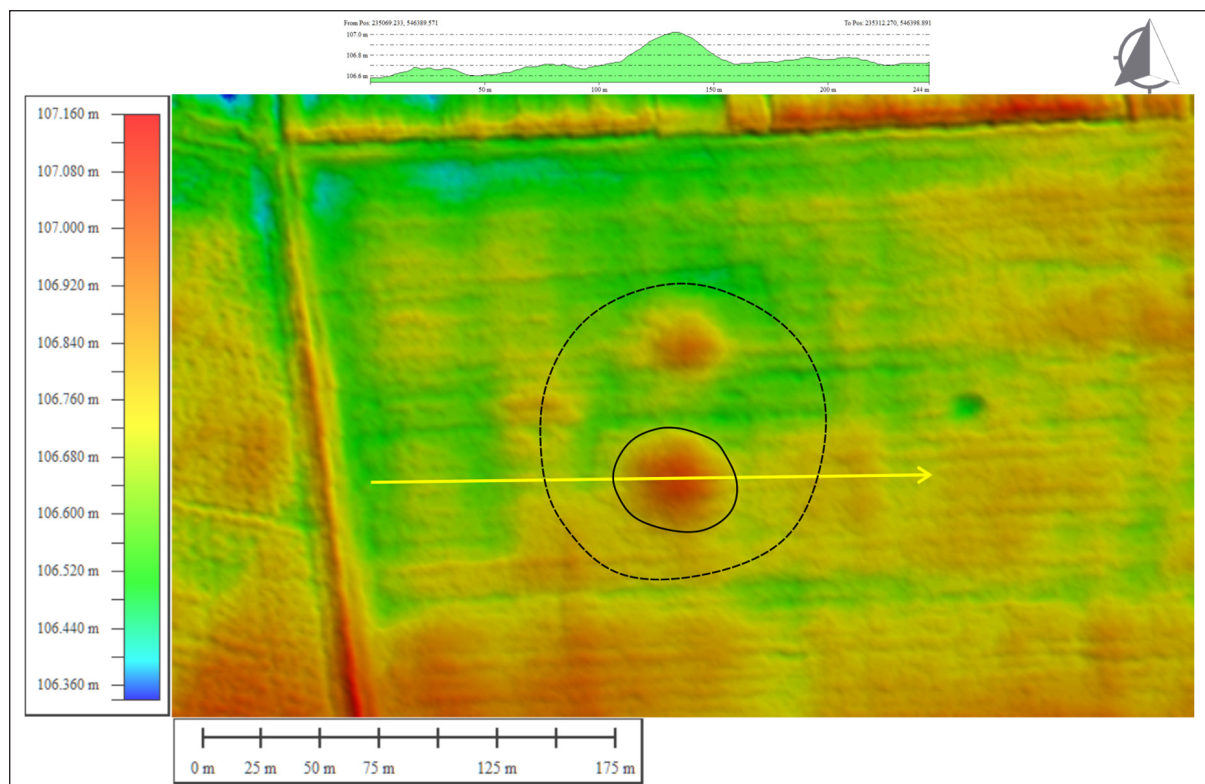

Fig. 31. Model digital de elevație al movilei cu reliefarea profilului transversal (sursa: autorii).

OLR006MVL

1. Tipul sitului: movilă antropică.
2. Localizare:

Perimetrul sitului OLR006MVL

Nr. crt.	X	Y	Z
1	235205.866	546467.048	106.728 m
2	235222.610	546453.654	106.718 m
3	235206.704	546440.259	106.723 m
4	235182.426	546451.979	106.72 m

Suprafața estimată a sitului: 0.13 ha

3. Caracterul cercetărilor: cercetări de suprafață (2025).
4. Descrierea cercetărilor și a descoperirilor: movila a fost identificată în urma studierii LiDAR-ului. Această se află în proximitatea movilei OLR005MVL. În teren, movila prezintă o formă circulară, puțin mai înaltă față de nivelul terenului din jur. Pe suprafața movilei au fost descoperite fragmente ceramice atipice.
5. Date: preistorie?, datare incertă.
6. Observații: movila se află în proximitatea OLR005MVL, dispusă la nord de aceasta.
7. Bibliografie: -

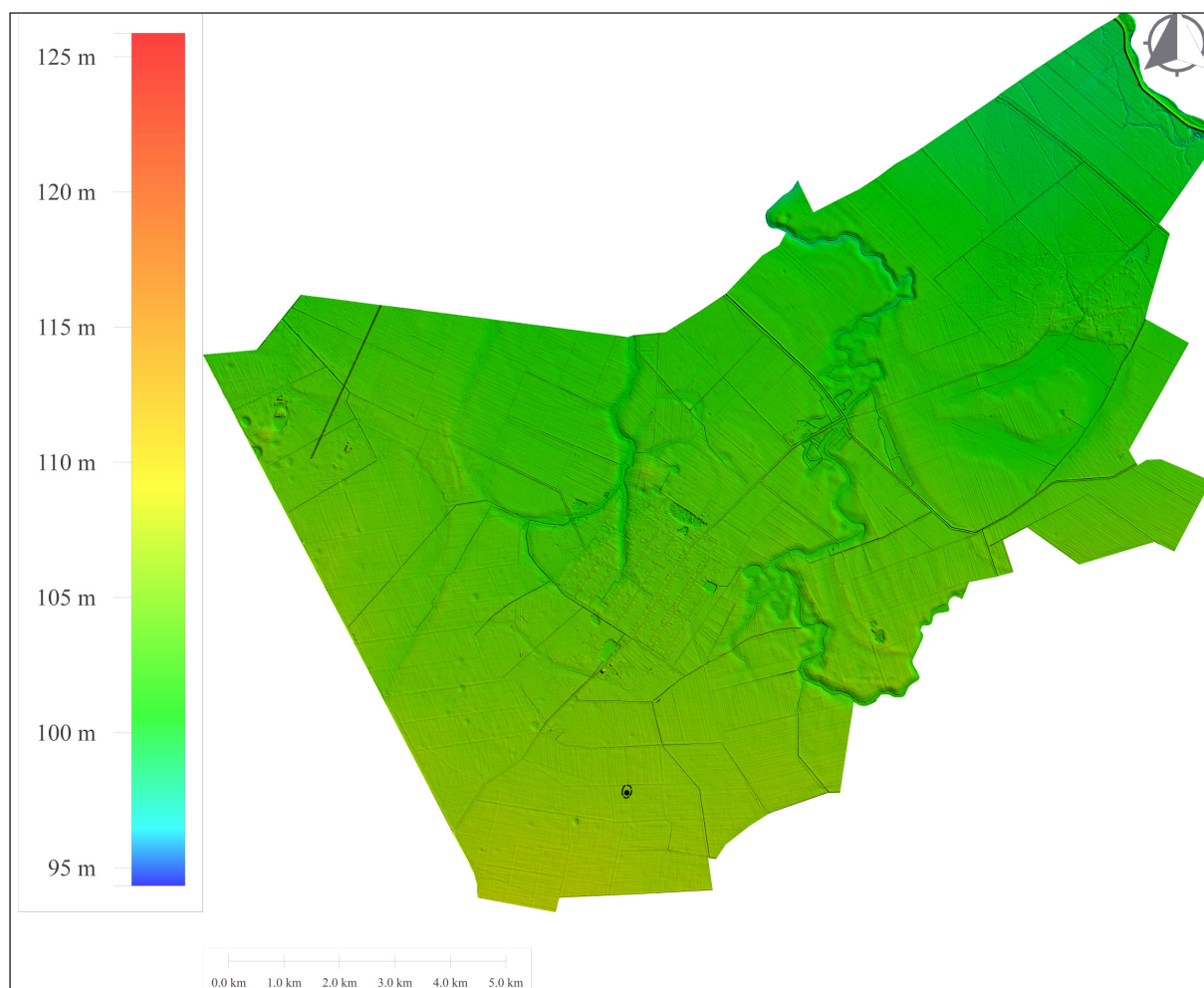

Fig. 32. UAT Olari. Model digital de elevație cu indicarea movilei (sursa: autorii).

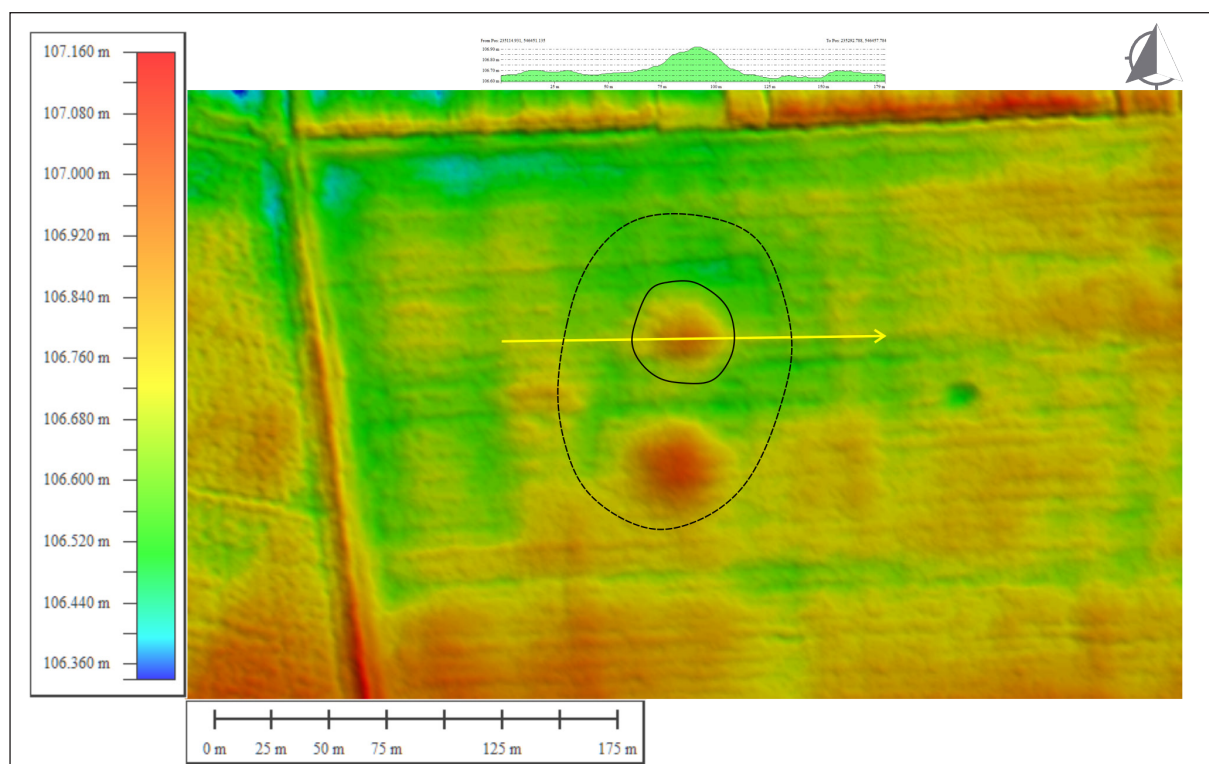

Fig. 33. Model digital de elevație al movilei cu reliefarea profilului transversal (sursa: autorii).

Fig. 34. Fragmente ceramice descoperite în timpul cercetărilor de suprafață (sursa: autorii).

OLR007ASZ

1. Tipul sitului: așezare.
2. Localizare:

Perimetrul sitului OLR007ASZ

Nr. crt.	X	Y	Z
1	237278.452	551169.310	102.464 m
2	237383.556	551075.671	100.832 m
3	237274.630	551005.920	101.789 m
4	237220.166	551090.959	102.507 m

Suprafața estimată a sitului: 2.18 ha

3. Caracterul cercetărilor: cercetări de suprafață (2025).

4. Descrierea cercetărilor și a descoperirilor: la vest de localitatea Sinteia Mică a fost identificată o așezare din sec. XVII-XIX d.Chr., dispusă pe malul vestic al unui paleocanal. Ca urmare a cercetărilor noastre am descoperit fragmente ceramice tipice secolelor XVII-XIX d.Chr. Pe lângă acestea, am mai identificat și un fragment de rășniță.

5. Datare: sec XVII-XIX d.Chr.
6. Observații: -
7. Bibliografie: -

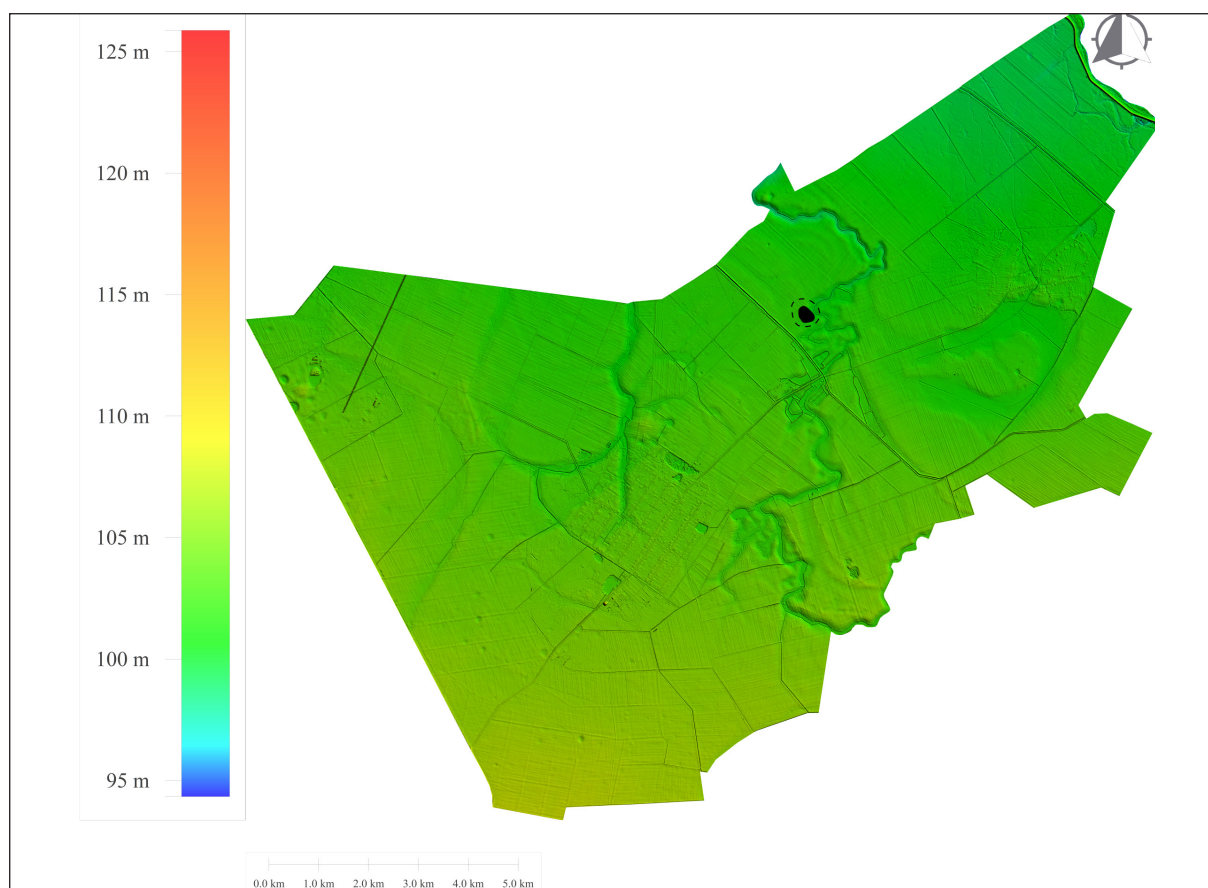

Fig. 35. UAT Olari. Model digital de elevație cu indicarea sitului (sursa: autorii).

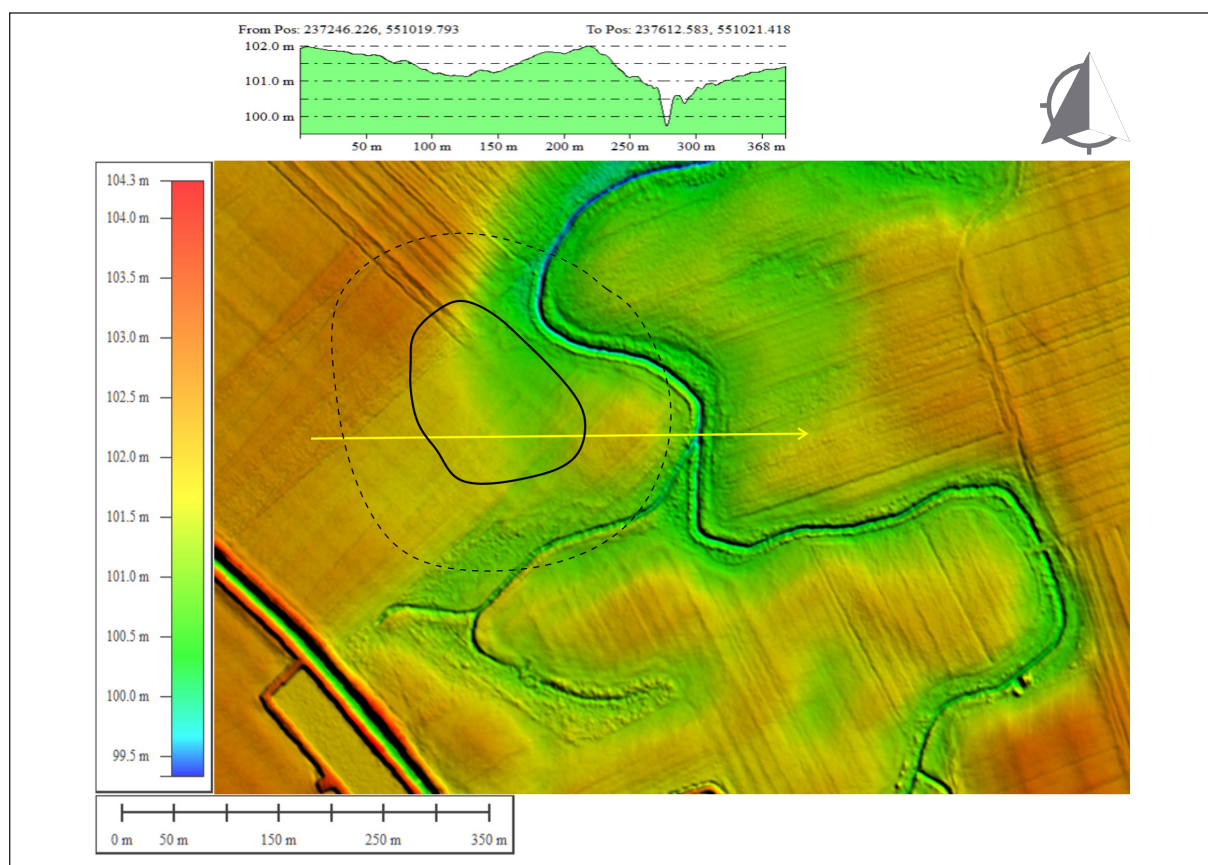

Fig. 36. Model digital de elevație al sitului cu reliefarea profilului transversal (sursa: autorii).

Fig. 37. Artefacte descoperite în timpul cercetărilor de suprafață (sursa: autorii).

OLR008ASZ

1. Tipul sitului: așezare.
2. Localizare:

Perimetrul sitului OLR008ASZ

Nr. crt.	X	Y	Z
1	236763.151	551091.430	102.023 m
2	236845.409	551067.679	102.425 m
3	236777.633	551031.184	101.536 m
4	236693.058	551038.715	101.843 m

Suprafața estimată a sitului: 0.82 ha

3. Caracterul cercetărilor: cercetări de suprafață (2025).

4. Descrierea cercetărilor și a descoperirilor: situl a fost identificat în urma cercetărilor noastre de suprafață. Acesta este poziționat la vest de localitatea Sinteia Mică, în apropierea sitului OLR007ASZ. La suprafață au fost descoperite puține materiale arheologice, ceea ce ne face să credem că ne aflăm în situația unei locuiri efemere, care au lăsat puține urme arheologice. Unele piese indică prezența unei locuiri preistorice, reflectate printr-o unealtă de silex și unele fragmente ceramice, atipice. Totodată am mai identificat și mici fragmente ceramice, care aparțin perioadei medievale târzii/epoca modernă.

5. Datare: preistorie; Epoca Medievală târzie/Epoca Modernă (sec. XVII-XVIII).

6. Observații: -

7. Bibliografie: -

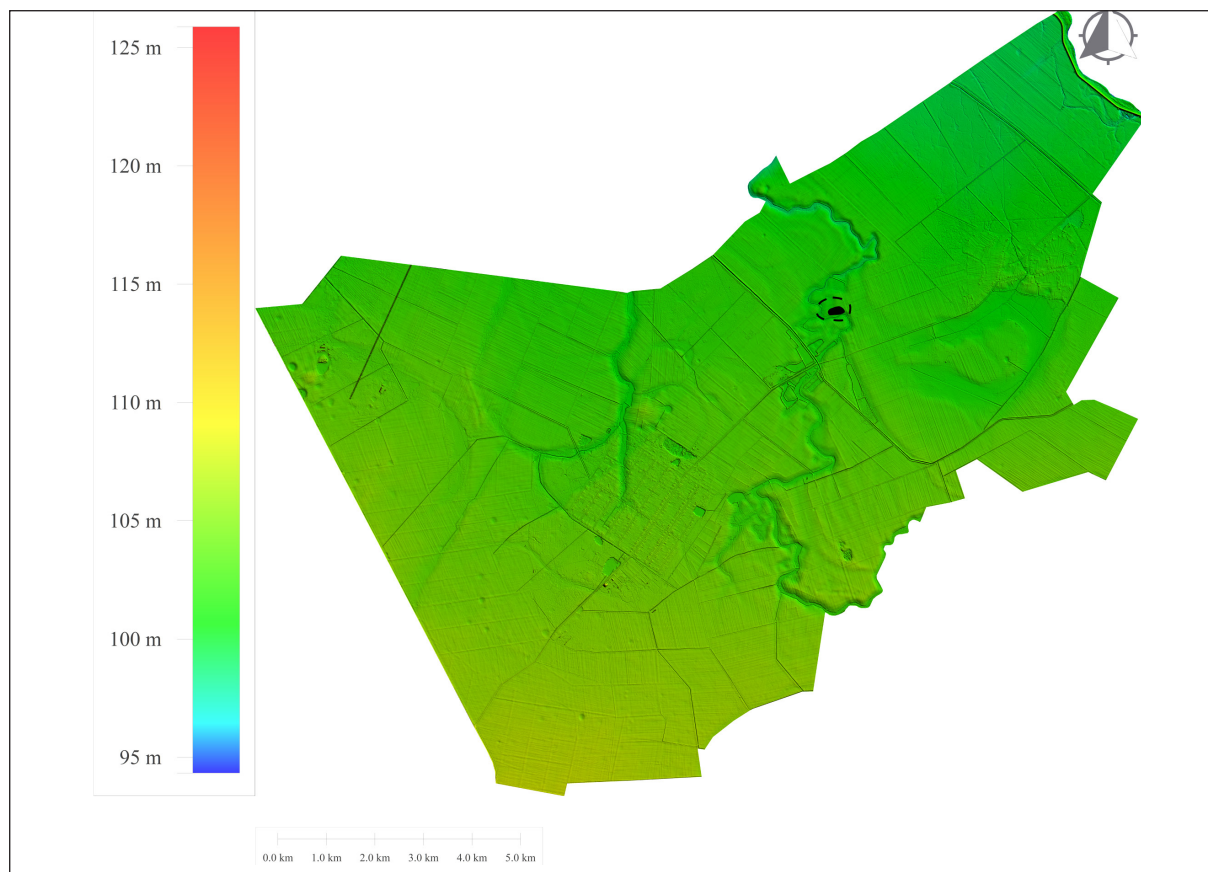

Fig. 38. UAT Olari. Model digital de elevație cu indicarea sitului (sursa: autorii).

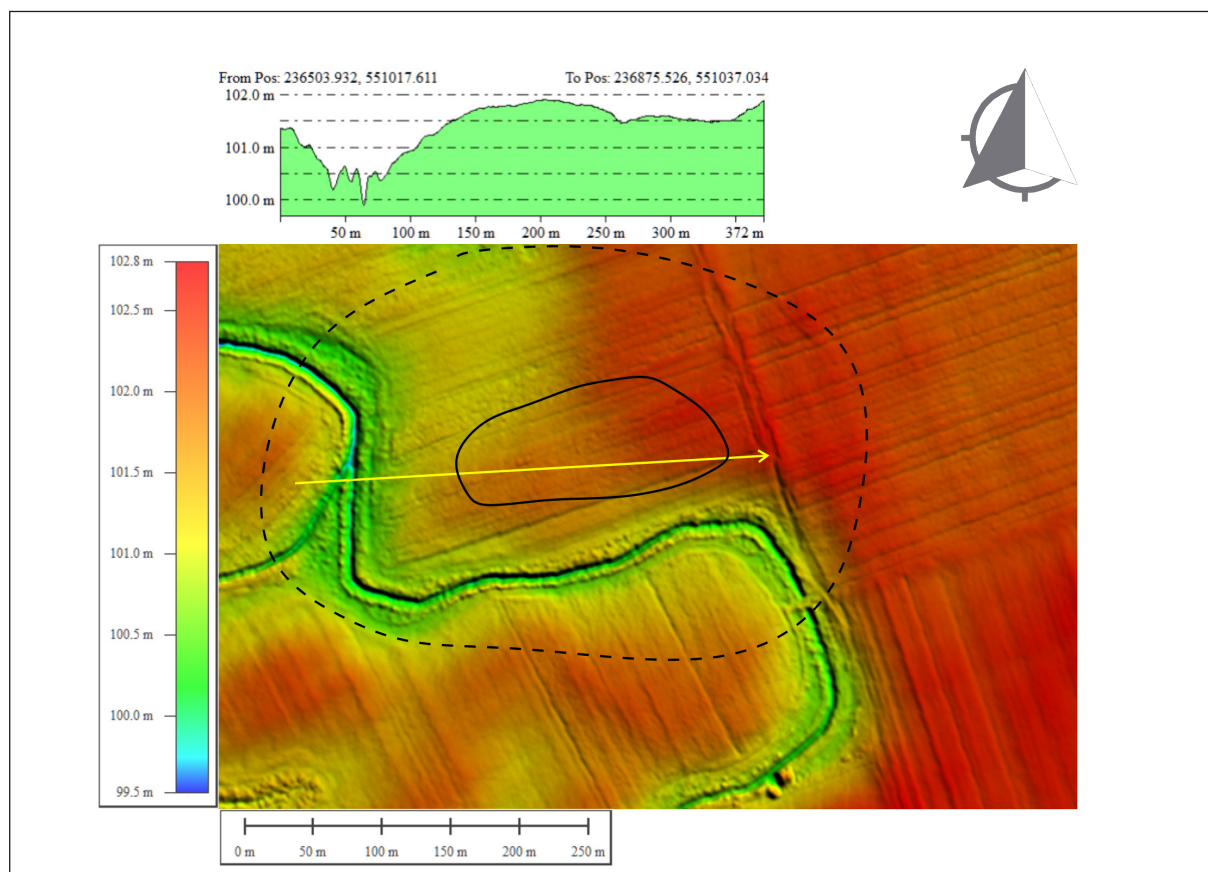

Fig. 39. Model digital de elevație al sitului cu reliefarea profilului transversal (sursa: autorii).

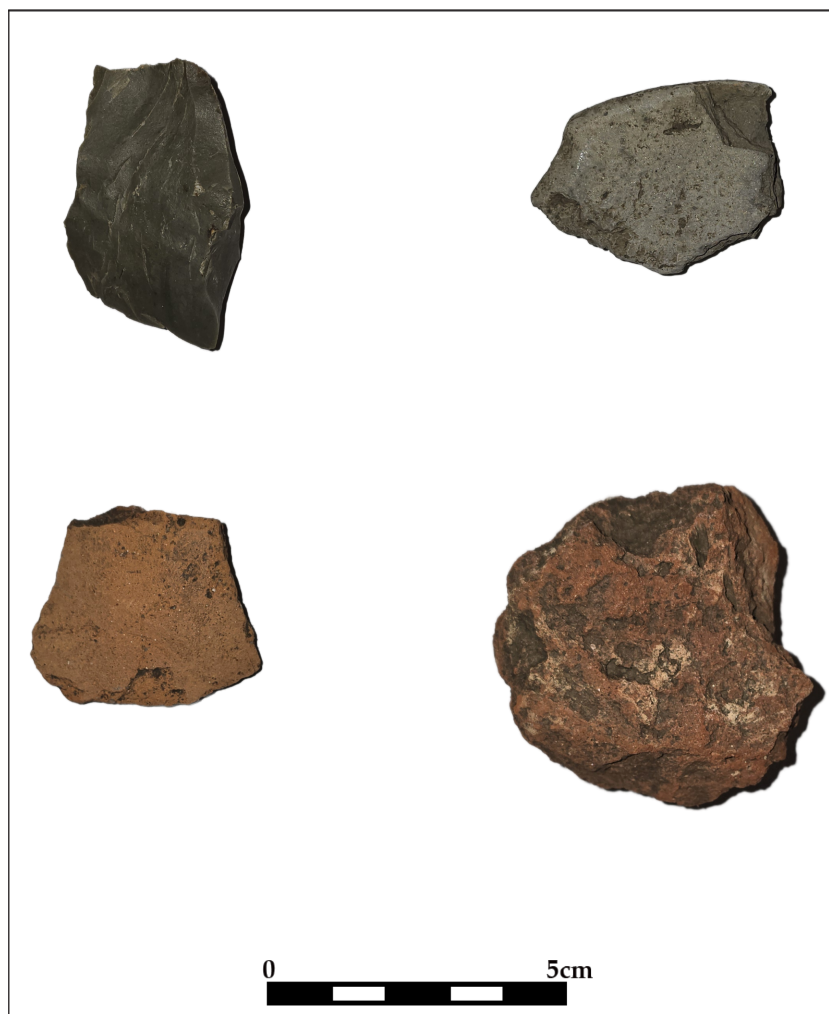

Fig. 40. Artefacte descoperite în timpul cercetărilor de suprafață (sursa: autorii).

OLR009ASZ

1. Tipul sitului: așezare.
2. Localizare:

Perimetrul sitului OLR009ASZ

Nr. crt.	X	Y	Z
1	237546.131	551227.329	101.924 m
2	237628.731	551116.524	102.177 m
3	237596.497	551011.763	102.464 m
4	237483.677	551094.363	102.362 m

Suprafața estimată a sitului: 2.63 ha

3. Caracterul cercetărilor: cercetări de suprafață (2025).

4. Descrierea cercetărilor și a descoperirilor: cercetările noastre de suprafață au dus la identificarea unei așezări aflate la vest de localitatea Sintea Mică. Pe o suprafață restrânsă au fost observate câteva fragmente ceramice preistorice, atipice și fragmente ceramice moderne. Este probabil să ne aflăm în prezența unei locuri cu o intensitate redusă, cu un caracter efemer.

5. Datare: preistorie; sec. XVII-XIX d.Chr.

6. Observații: -

7. Bibliografie: -

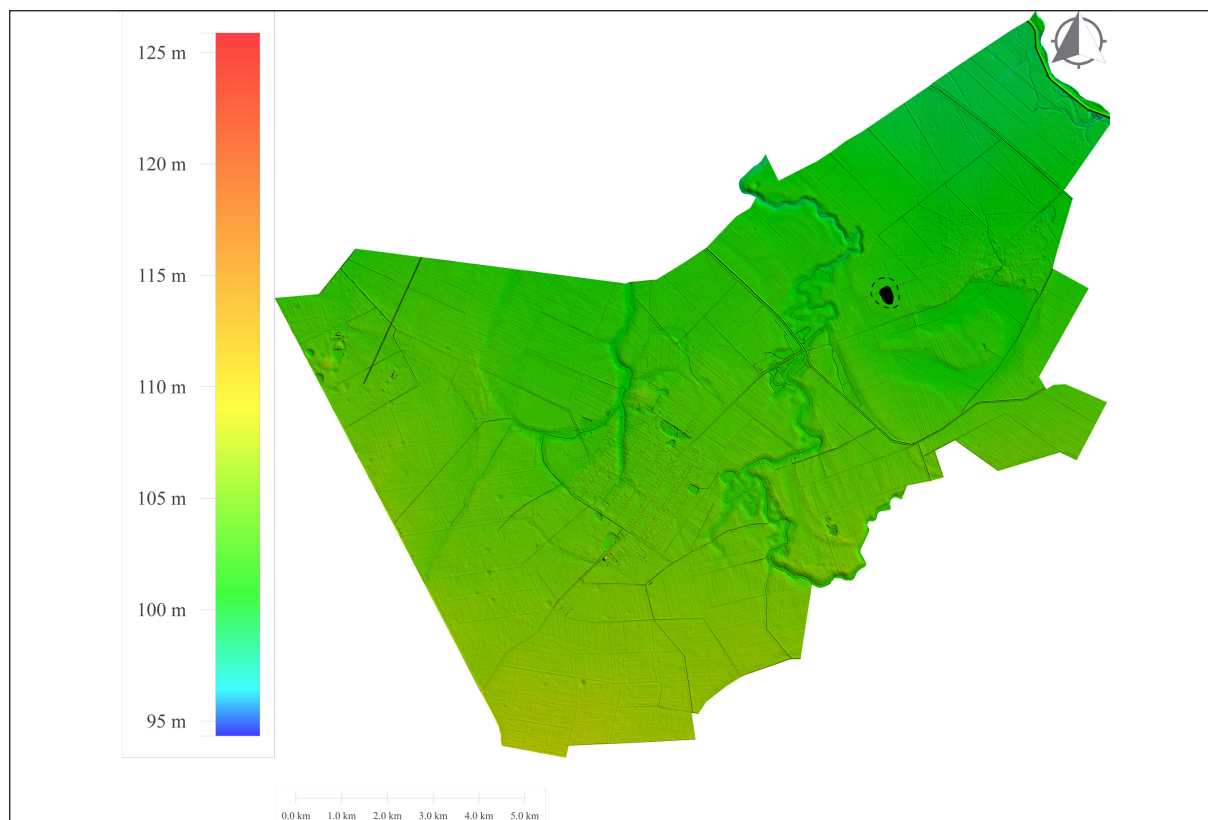

Fig. 41. UAT Olari. Model digital de elevație cu indicarea sitului (sursa: autorii).

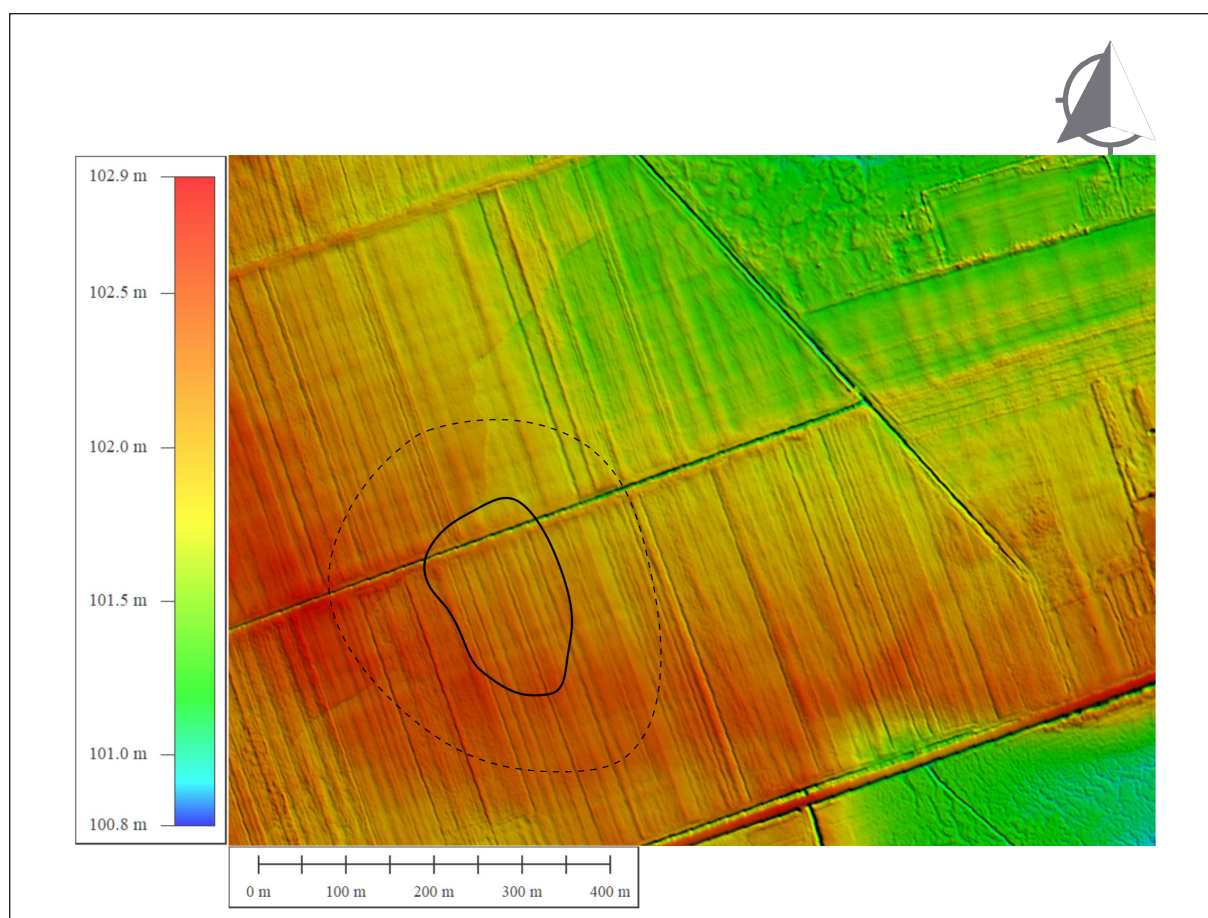

Fig. 42. Model digital de elevație al sitului (sursa: autorii).

Fig. 43. Fragmente ceramice descoperite în timpul cercetărilor de suprafață (sursa: autorii).

OLR010ASZ = „La Meri”

1. Tipul sitului: așezare.
2. Localizare:

Perimetrul sitului OLR010ASZ

Nr. crt.	X	Y	Z
1	236771.996	552660.234	101.02 m
2	237540.304	551670.422	101.58 m
3	236572.963	552195.825	101.183 m
4	235770.413	552613.151	99.382 m

Suprafața estimată a sitului: 54 ha

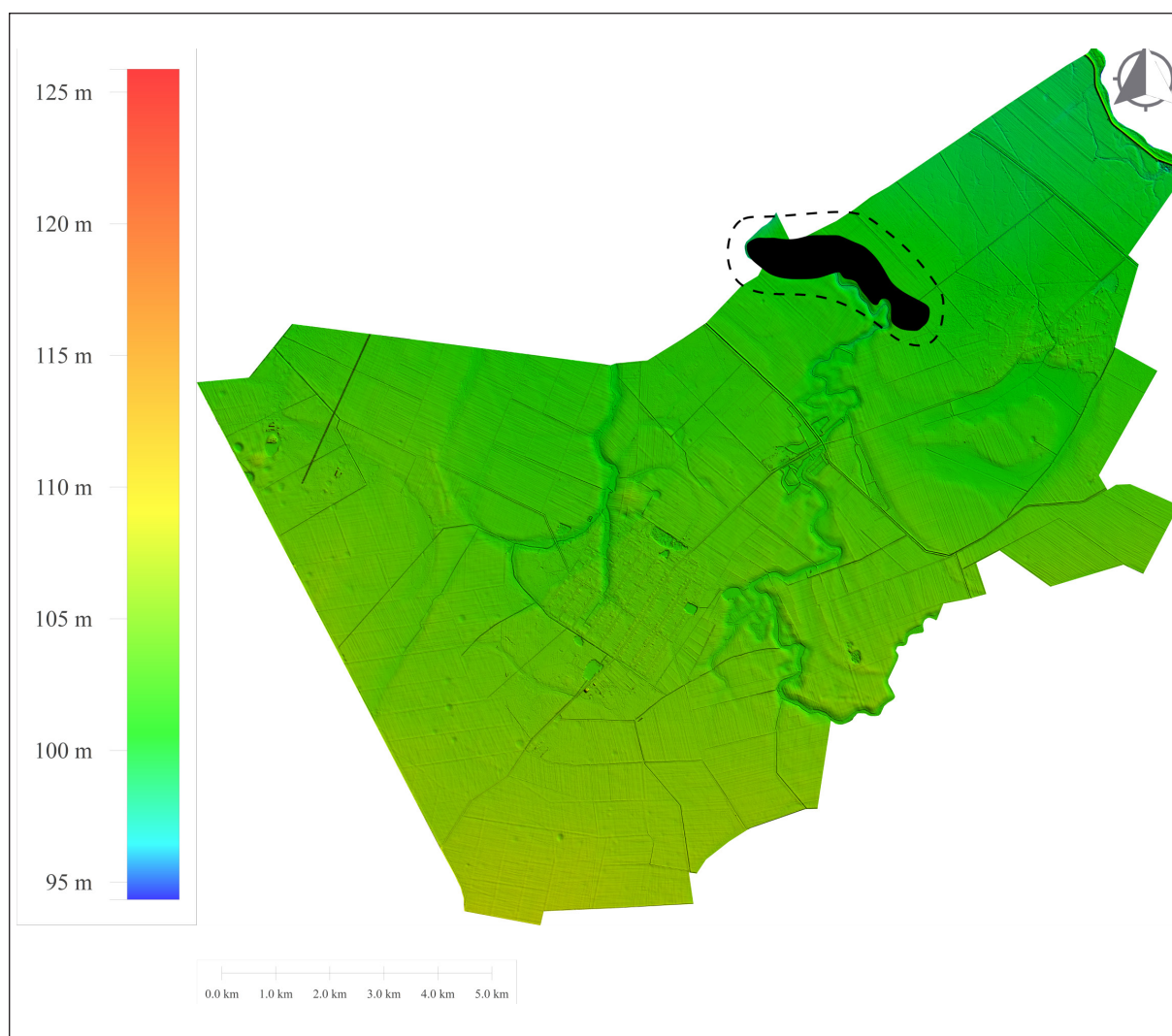

Fig. 44. UAT Olari. Model digital de elevație cu indicarea sitului (sursa: autorii).

3. Caracterul cercetărilor: săpătură (1975), cercetări de suprafață (2025).

4. Descrierea cercetărilor și a descoperirilor: Cercetările noastre au dus la identificarea unui sit întins. Acesta se află pe malul nord-estic al unui paleocanal. Ca urmare a consultării suporturilor cartografice, am reușit să identificăm movila situată în apropierea sitului „La Meri”, amintită în literatura de specialitate. În timpul cercetărilor de suprafață, din toamna anului 2025, a fost identificată dispersia maximă a artefactelor, care se aflau răspândite pe o suprafață aproximativă de 54 ha. În literatura de specialitate situl la „La Meri” este menționat ca având mai multe orizonturi cronologice. Este amintit faptul că ceramica eneolitică este răspândită în jurul unei movile. De asemenea este semnalat un vas ceramic, în interiorul căruia se aflau oase umane, descoperire care nu a putut fi datată¹⁰.

Putem spune, cu siguranță, că acest perimetru a fost locuit a fost locuită în mai multe epoci preistorice și istorice. Cea mai veche locuire aparține epocii eneolitice. Trebuie menționat faptul că la suprafața sitului au fost identificate puține fragmente ceramice. Majoritatea artefactelor descoperite aparțin sec. II - V d.Chr. sec. XVI - XVIII d.Chr.

5. Date: eneolitic; sec. II - V d.Chr; sec. XVI - XVIII d.Chr.

6. Observații: Movila menționată în literatura de specialitate, se află în partea vestică a sitului (vezi fig. 45-46); datele sugerează că păstrează o elevație de aproximativ 1.5 m față de nivelul solului.

7. Bibliografie: Bărbulescu 1999, 117.

¹⁰ Bărbulescu 1999, 117.

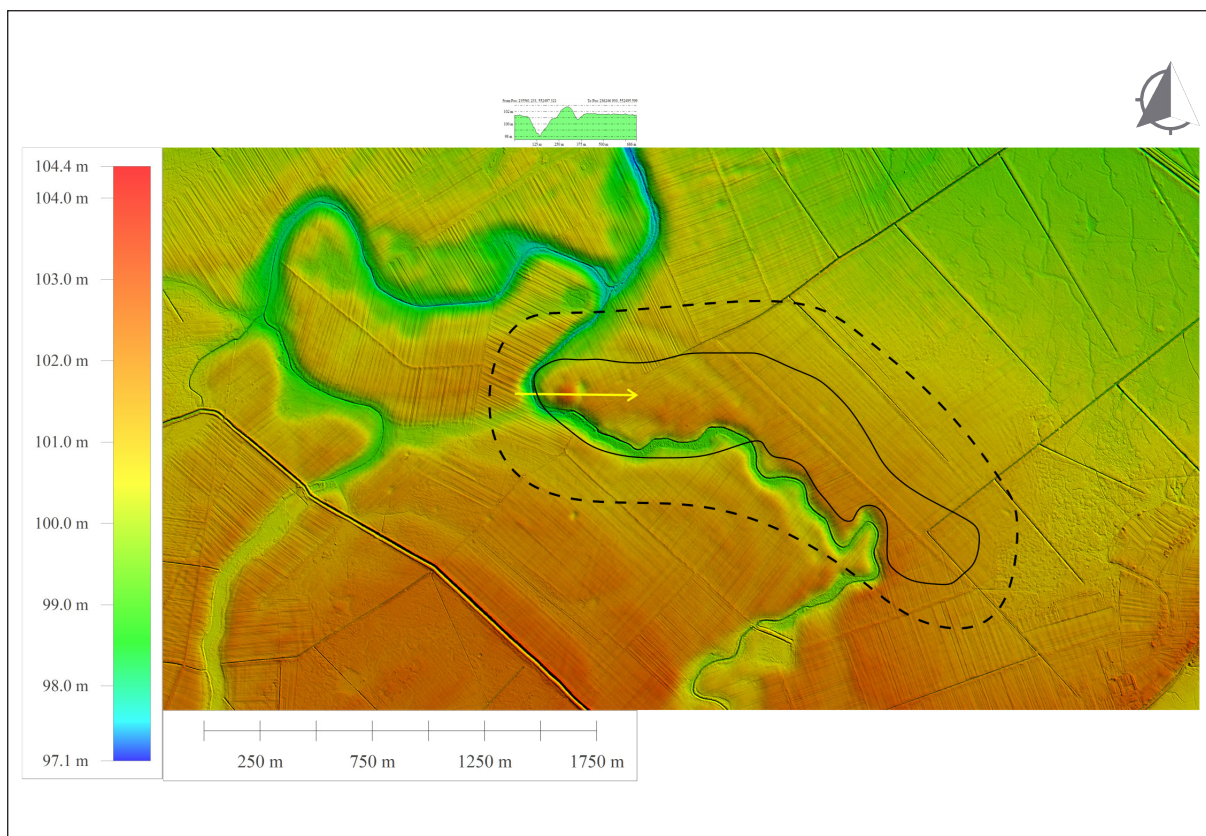

Fig. 45. Model digital de elevație al sitului, cu reliefașul profilului transversal pe movilă (sursa: autorii).

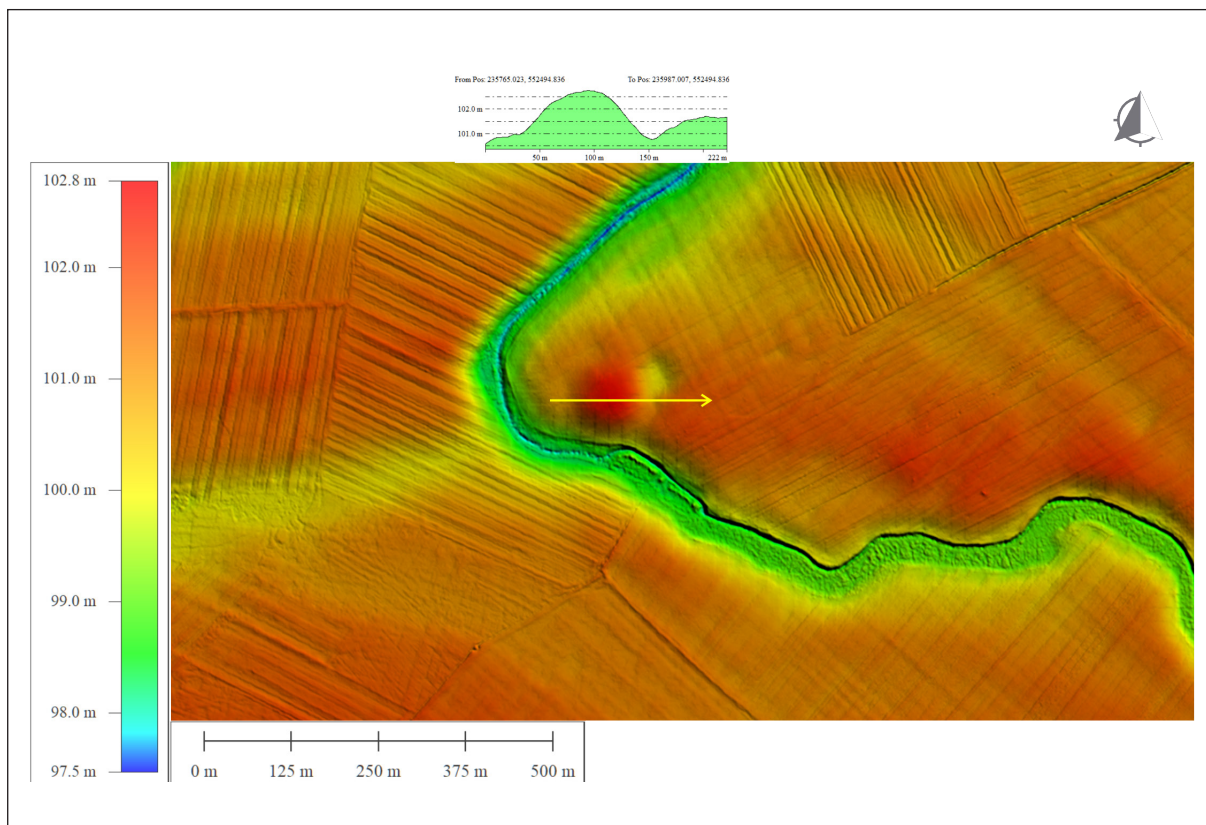

Fig. 46. Model digital de elevație al movilei din cadrul sitului OLR010ASZ (sursa: autorii).

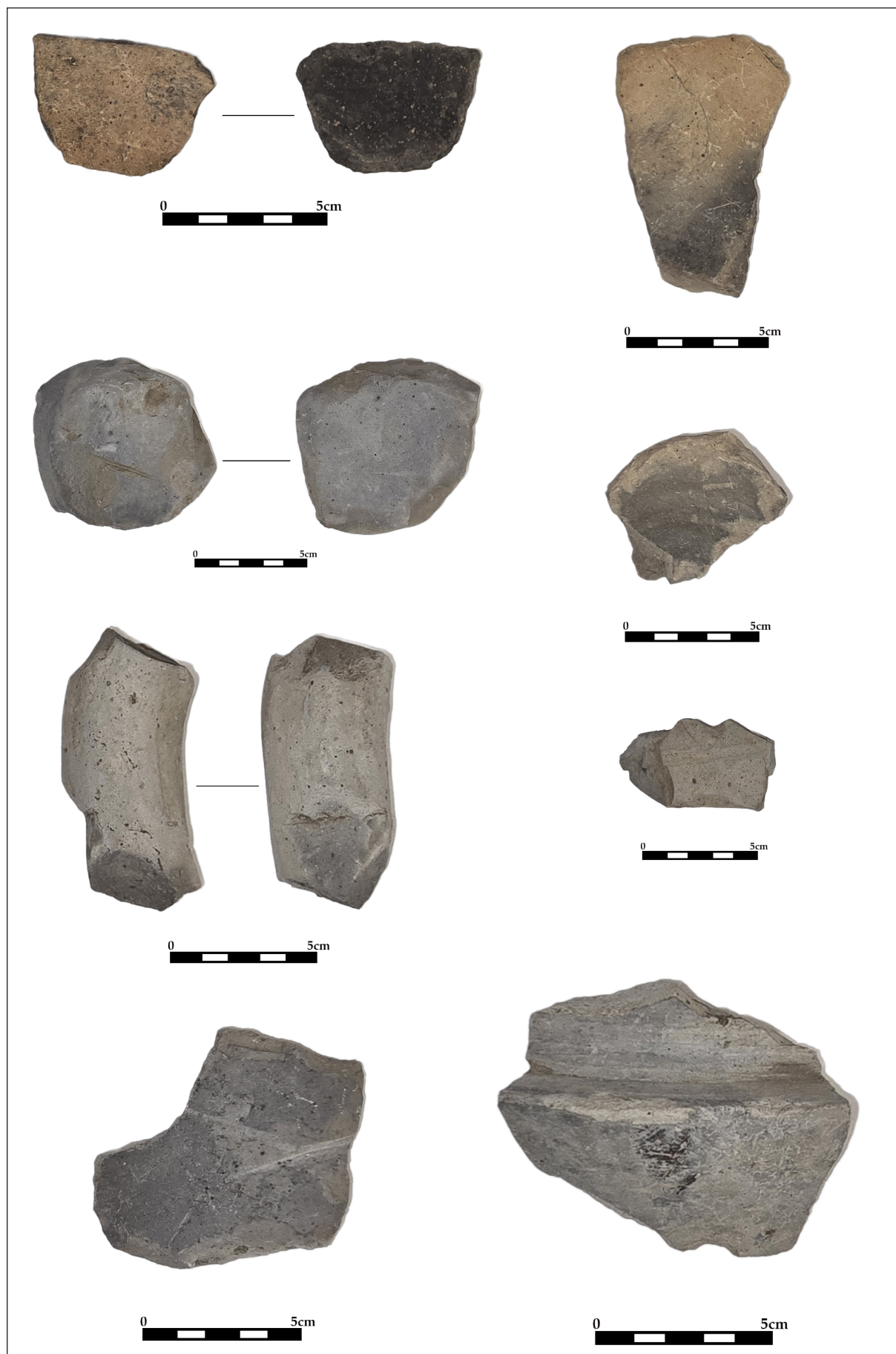

Fig. 47. Fragmente ceramice preistorice și din secolele II-IV d.Chr., descoperite în timpul cercetărilor de suprafață (sursa: autorii).

Fig. 48. Fragmente ceramice medievale descoperite în timpul cercetărilor de suprafață (sursa: autorii).

OLR011ASZ

1. Tipul sitului: așezare.
2. Localizare:

Perimetrul sitului OLR011ASZ

Nr. crt.	X	Y	Z
1	231889.381	549427.306	104.553 m
2	232139.377	549192.015	104.427 m
3	231936.439	549174.368	104.716 m
4	231849.676	549405.247	104.653 m

Suprafața estimată a sitului: 7.16 ha

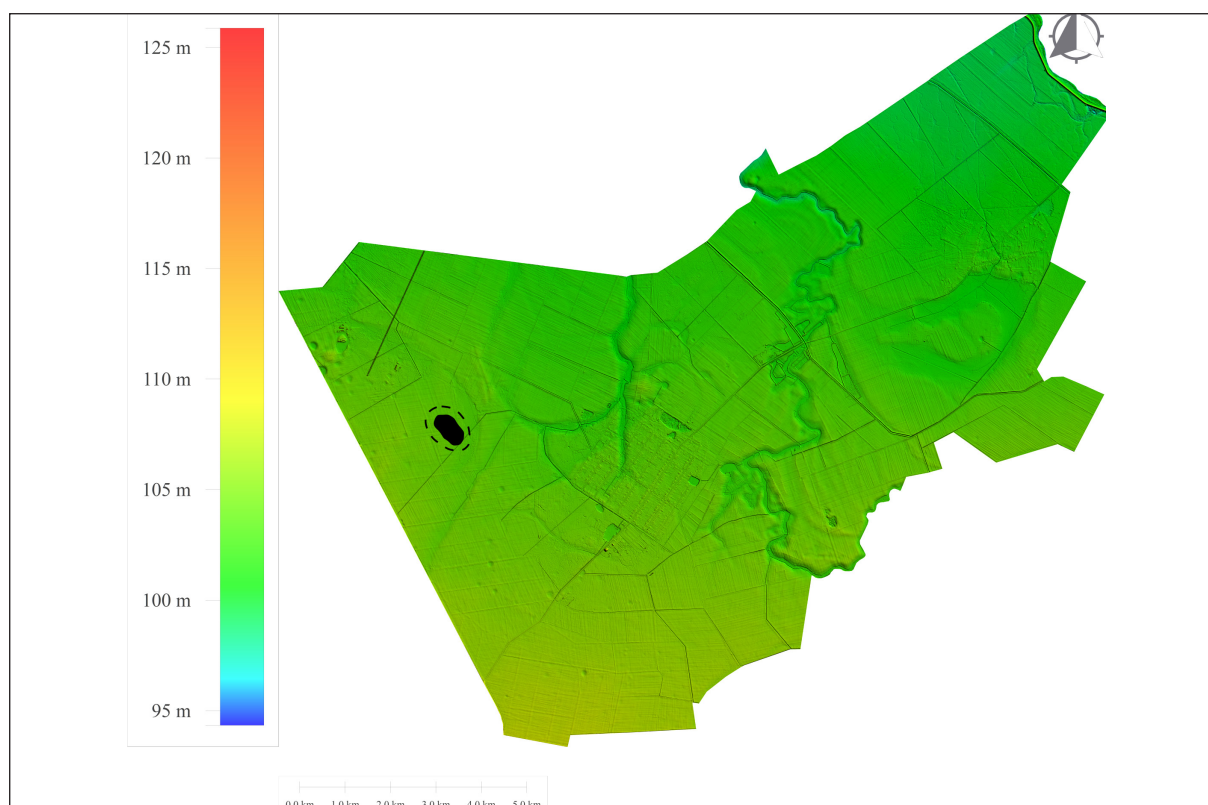

Fig. 49. UAT Olari. Model digital de elevație cu indicarea sitului (sursa: autorii).

3. Caracterul cercetărilor: cercetări de suprafață (2025).

4. Descrierea cercetărilor și a descoperirilor: situl se află la vest de localitatea Olari. La suprafața acestuia, au fost observate fragmente ceramice din sec. II-IV (fig. 51) și medievale târzii (fig. 52). În baza materialului identificat, putem argumenta că situl are două orizonturi cronologice, unul cuprins între sec. II-V d. Chr. și orizontul medieval târziu/modern, care poate fi datat între secolele XVII – XIX d.Chr. Situl se află la vest de un paleocanal.

5. Datare: sec. II - V d.Chr.; sec. XVII - XIX d.Chr.

6. Observații: -

7. Bibliografie: -

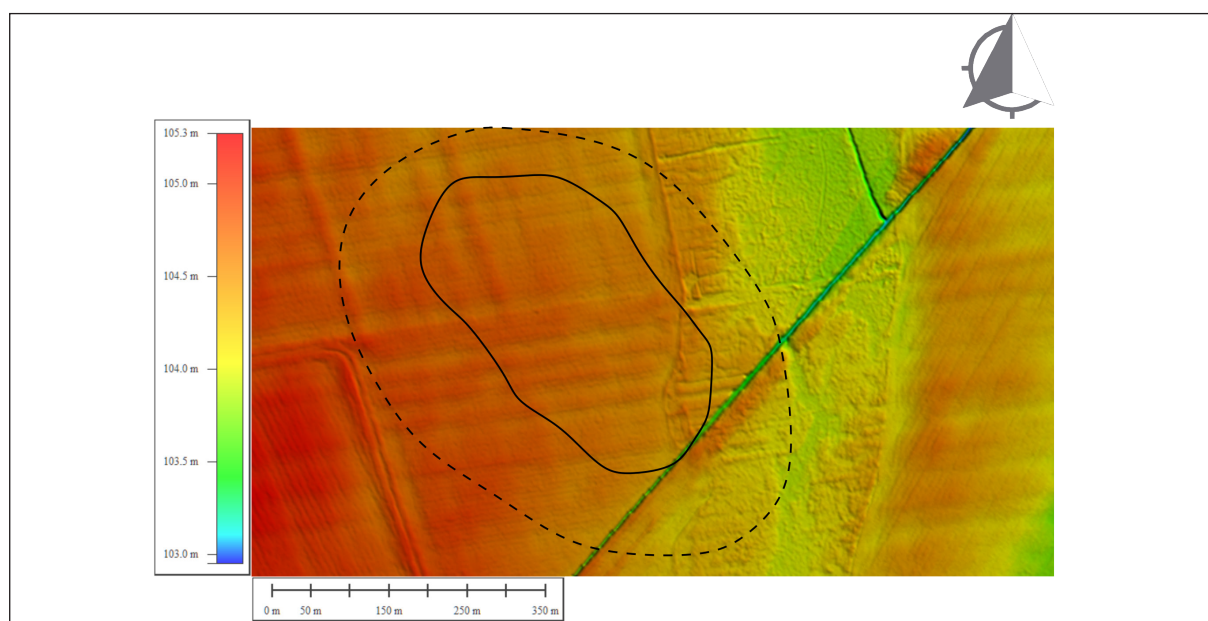

Fig. 50. Model digital de elevație al sitului (sursa: autorii).

Fig. 51. Fragmente ceramice preistorice și din sec. II-IV d.Chr. descoperite în timpul cercetărilor de suprafață (sursa: autorii).

Fig. 52. Fragmente ceramice medievale târzii/moderne descoperite în timpul cercetărilor de suprafață (sursa: autorii).

OLR012ASZ

1. Tipul sitului: așezare.

2. Localizare:

Perimetrul sitului OLR012ASZ

Nr. crt.	X	Y	Z
1	231324.610	548857.013	105.443 m
2	231154.889	548638.800	105.849 m
3	230877.577	548626.677	106.385 m
4	230989.714	548838.828	106.114 m

Suprafața estimată a sitului: 10 ha

3. Caracterul cercetărilor: cercetări de suprafață (2025).

4. Descrierea cercetărilor și a descoperirilor: situl se află în apropierea OLR001ASZ și OLR011ASZ. În teren, interiorul sitului este puțin mai înalt decât împrejurimile sale. În zona sitului au fost observate fragmente ceramice lucrate cu mâna, care aparțin Epocii Bronzului mijlociu; pe de altă parte au fost identificate și fragmente ceramice, care pot fi datate pe parcursul Epocii Bronzului târziu, faza I. Pe lângă fragmentele ceramice preistorice au fost descoperite și câteva fragmente ceramice din sec. II-IV d.Chr.

5. Date: Epoca Bronzului mijlociu / Epoca Bronzului târziu, faza I; sec. II-IV d.Chr.

6. Observații: Situl a fost identificat în urma studierii datelor LiDAR, care mai apoi au fost confirmate în teren. Acesta este tăiat de calea ferată, care separă UAT Olari de UAT Sântana.

7. Bibliografie: -

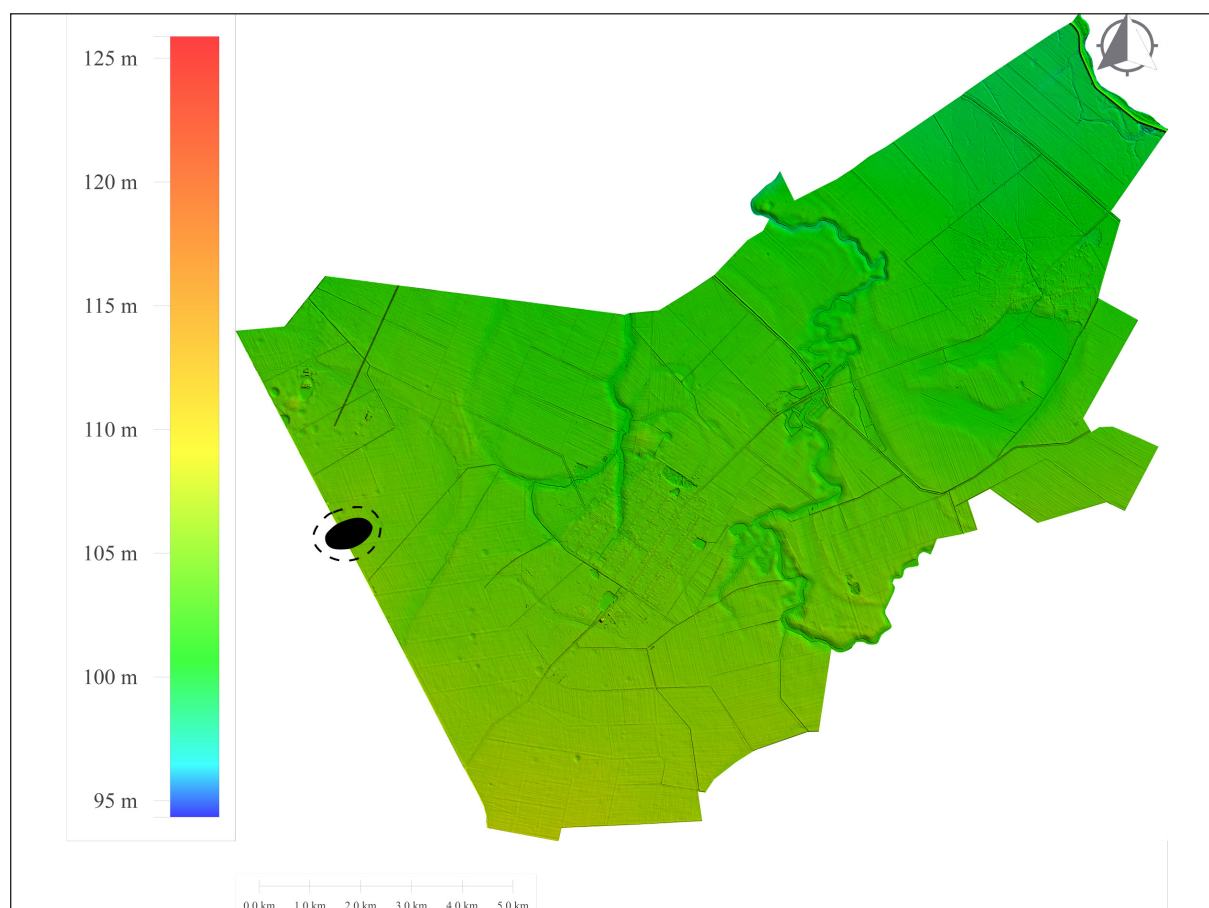

Fig. 53. UAT Olari. Model digital de elevație, cu indicarea sitului (sursa: autorii).

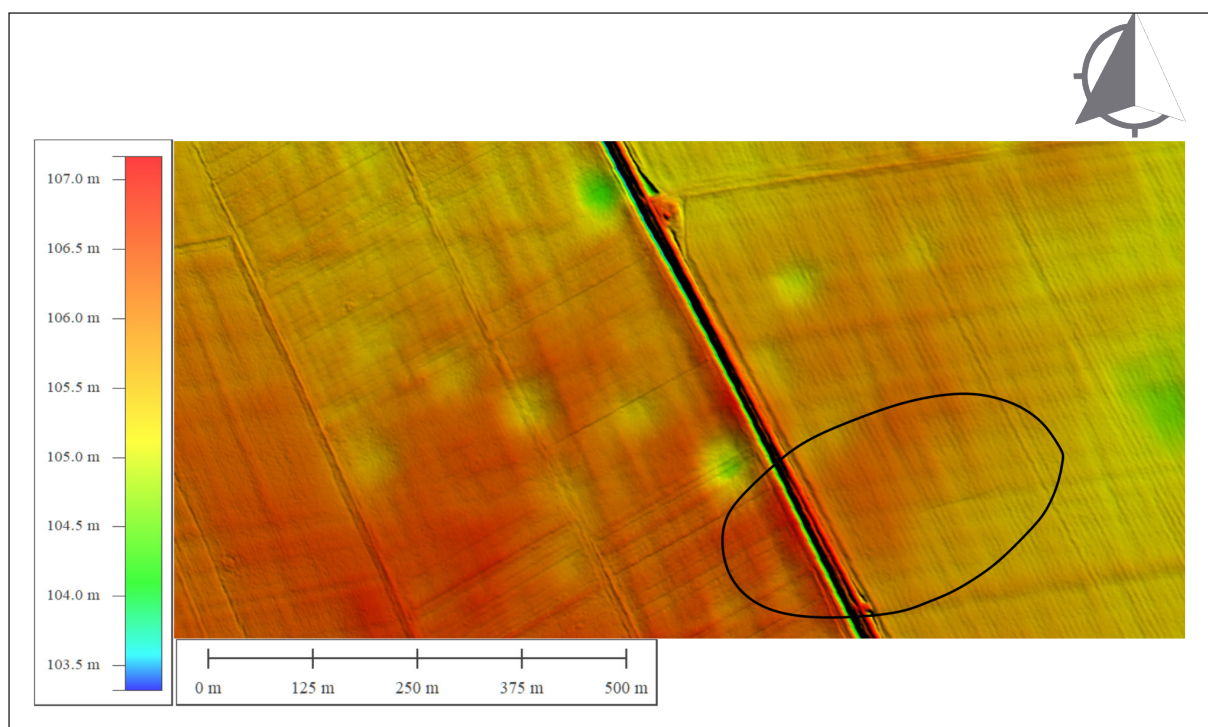

Fig. 54. Model digital de elevație al sitului (sursa: autorii).

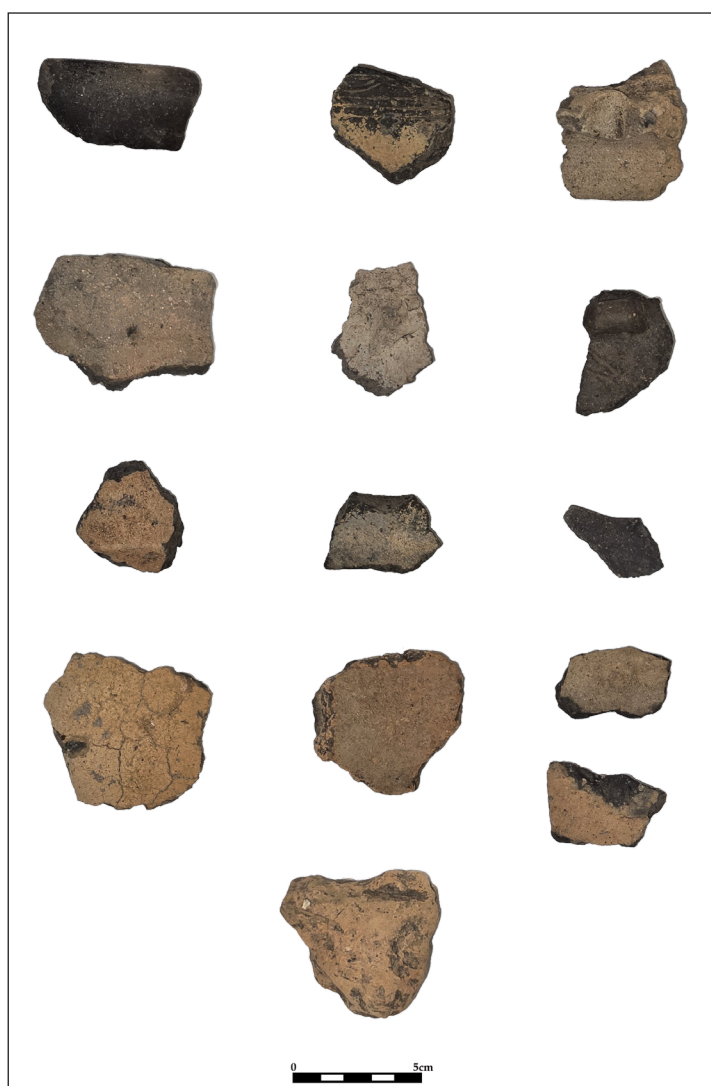

Fig. 55. Fragmente ceramice descoperite în timpul cercetărilor de suprafață (sursa: autorii).

OLR013ASZ

1. Tipul sitului: așezare.
2. Localizare:

Perimetrul sitului OLR013ASZ

Nr. crt.	X	Y	Z
1	548457.778	232602.889	105.024 m
2	548509.26	232733.593	104.861 m
3	548649.473	232580.851	104.841 m
4	548530.575	232565.004	104.917 m

Suprafața estimată a sitului: 1.75 ha

3. Caracterul cercetărilor: cercetări de suprafață (2022).

4. Descrierea cercetărilor și a descoperirilor: acest sit a fost identificat în apropiere de localitatea Olari, la vest de aceasta. Datele LiDAR indică faptul că acesta era situat în apropierea unui paleocanal, care reprezenta probabil sursa principală de apă a comunității. De remarcat faptul că zona centrală a așezării este mai joasă decât arealul înconjurător. Ceramica identificată aparține Epocii Bronzului târziu, faza a III-a.

5. Date: Epoca Bronzului târziu, faza a III-a (cultura Gáva).

6. Observații: -

7. Bibliografie: -

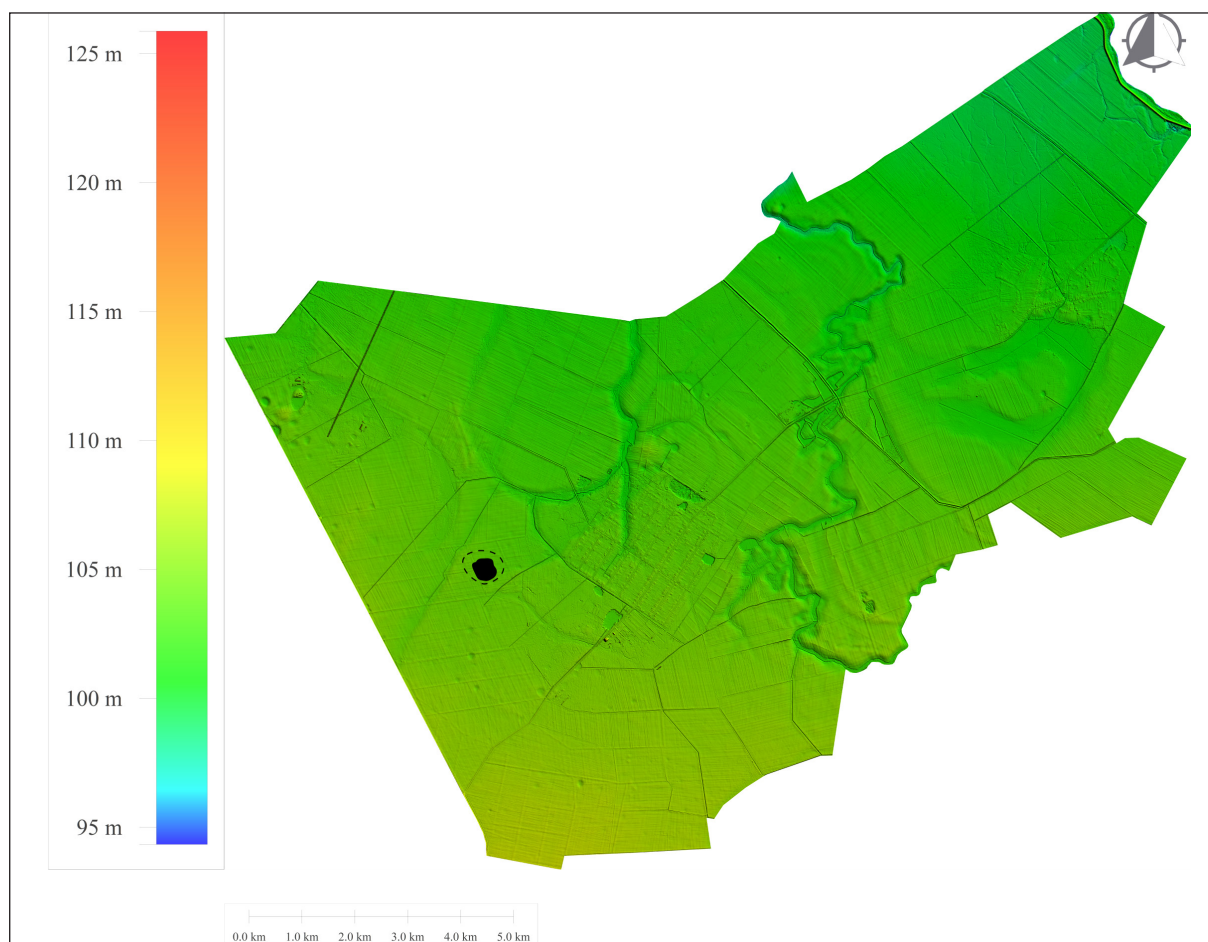

Fig. 56. UAT Olari. Model digital de elevație cu indicarea sitului (sursa: autorii).

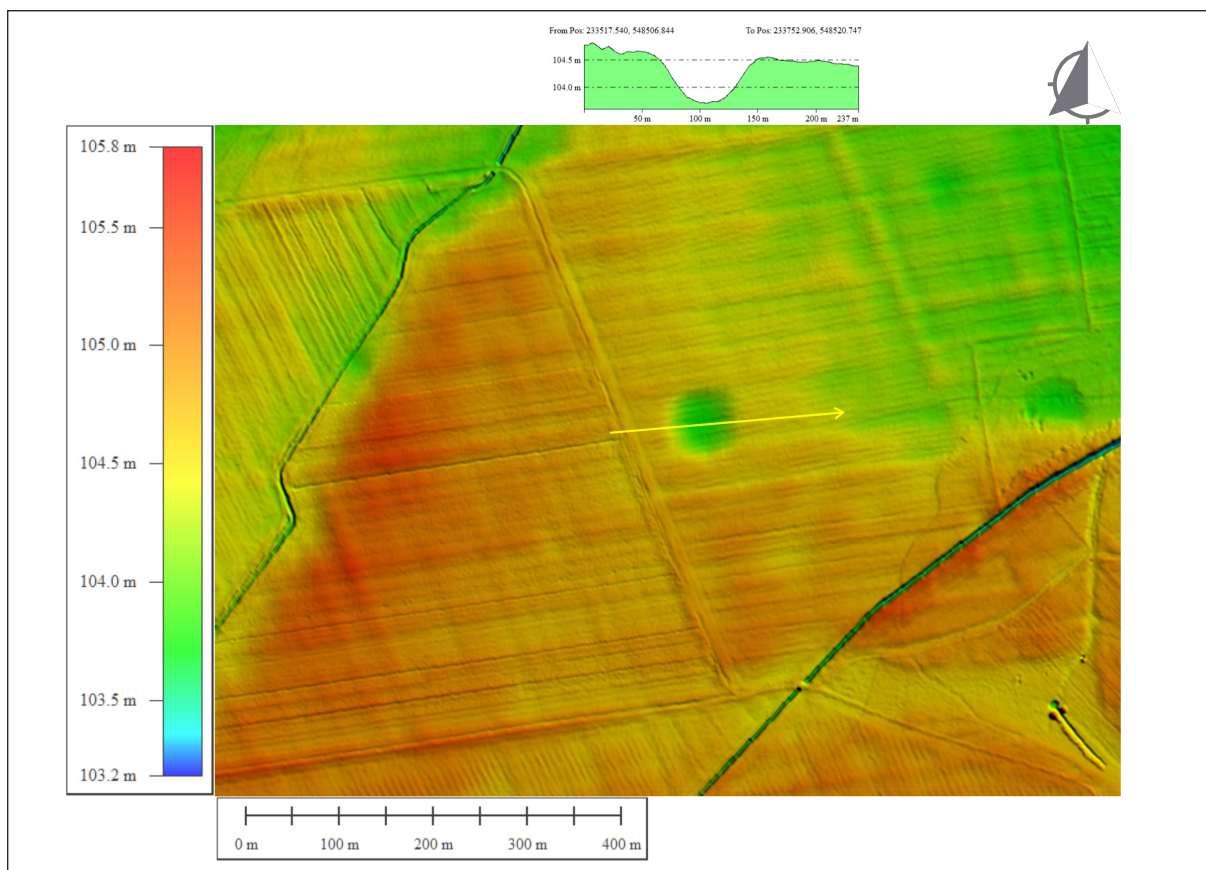

Fig. 57. Model digital de elevație al anomaliei circulare din cadrul sitului (sursa: autorii).

Fig. 58. Fotografie aeriană a sitului, cu vedere înspre localitatea Olari (sursa: autorii).

Concluzii

Cercetările arheologice non-invazive desfășurate în UAT Olari (jud. Arad) au avut ca rezultat identificarea și documentarea a 13 situri arheologice, care acoperă o cronologie extinsă, din epoca neolitică până în secolul al XIX-lea d.Chr. (fig. 59).

Descoperirile cele mai vechi sunt atribuite neoliticului, care sunt reprezentate prin fragmente ceramice și materiale litice. Toate acestea indică prezența unor comunități agrare timpurii, așezate într-o zonă cu soluri fertile și acces facil la resurse de apă. Cel mai reprezentativ sit al acestei perioade este OLR001ASZ – Movilă/Holumb. Microzona a fost locuită și pe parcursul perioadelor următoare, Epoca Eneolitică și Epoca Bronzului, dar așezările identificate prezintă o intensitate redusă a depunerilor antropice. În unele cazuri ne-a fost imposibil să datăm siturile preistorice în baza ceramicii, astfel am preferat să completăm partea de datare din fișa siturilor doar cu precizarea că siturile respective sunt preistorice.

Perioada antică este reprezentată prin unele așezări datate pe parcursul secolelor II – IV, care de multe ori suprapun așezările preistorice, probabil din considerentul accesului facil la apă. Pe lângă urmele domestice ale comunităților umane din această perioadă, urna care a conținut resturi incinerate, descoperită în punctul „Via Mare” (Fig. 60), poate contribui la conturarea unor aspecte referitoare la riturile și ritualurile funerare din această perioadă.

Așa cum arată documentele istorice, prima atestare a satului Olari este în 1550 și aparține domeniului Jász și Lukács. Satul Sintea mică, este atestat în anul 1467¹¹. Descoperirile arheologice efectuate cu prilejul cercetării noastre au dus la identificarea unor locuri din această perioadă. Dintre acestea, cea denumită de noi OLR003ASZ, reprezintă, probabil, vechea vatră a localității Olari, cea menționată la mijlocul secolului al XVI-lea d.Chr.

Utilizarea tehnologiilor moderne de prospecțiune (LiDAR, GIS, imagini satelitare), corelate cu observațiile din teren, a permis identificarea precisă și documentarea unor situri arheologice, oferind o bază solidă pentru cercetările viitoare. Rezultatele obținute demonstrează eficiența abordărilor interdisciplinare și relevanța prospecțiunilor non-invasive în evaluarea patrimoniului arheologic.

În ansamblu, campania de cercetare de suprafață efectuată în comuna Olari contribuie semnificativ la îmbogățirea repertoriului arheologic al județului Arad, la actualizarea bazei de date naționale (RAN)

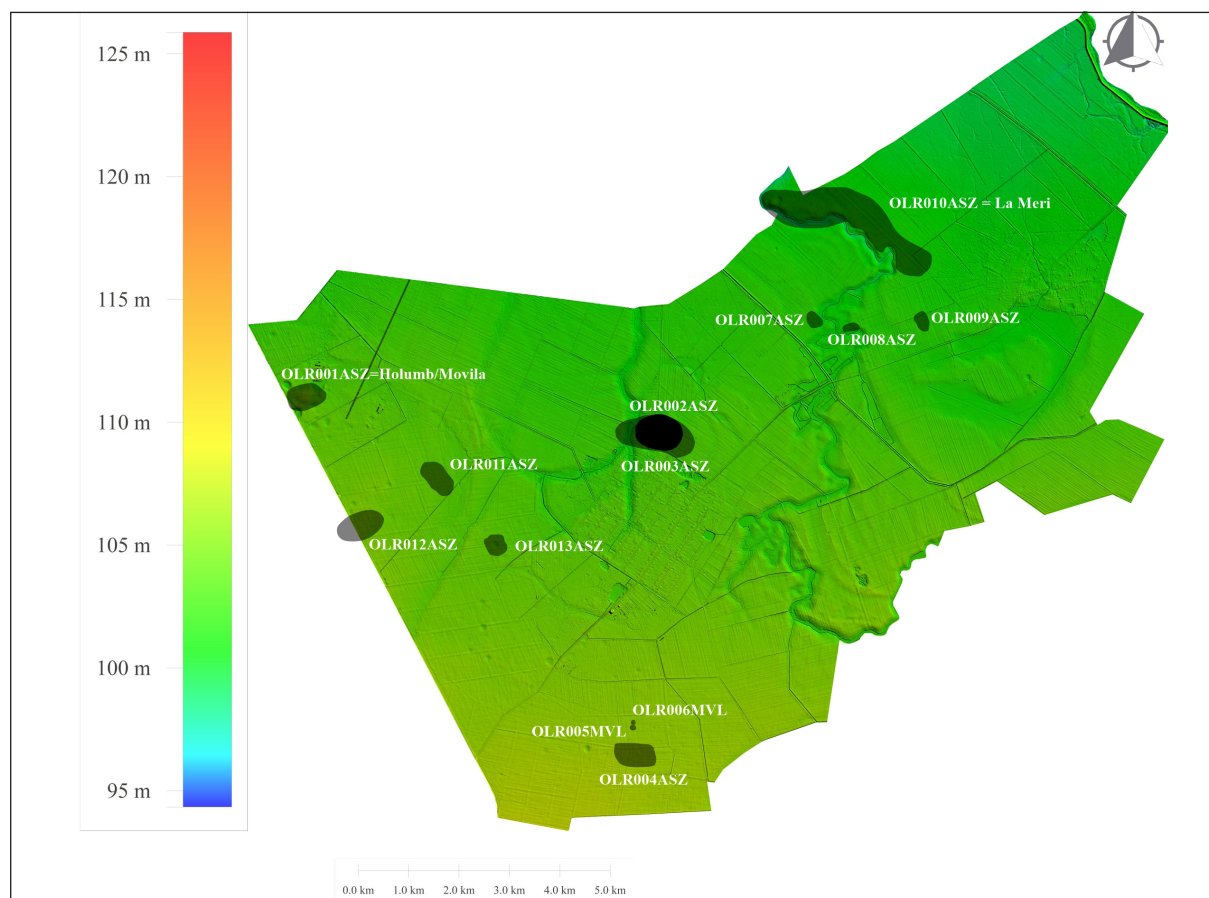

Fig. 59. UAT Olari. Model digital de elevație cu indicarea siturilor (cu negru) (sursa: autorii).

¹¹ Bulboacă 2020, 529.

și la consolidarea eforturilor de protejare și valorificare științifică a patrimoniului cultural. Rezultatele prezentate prin acest raport reprezintă o etapă esențială în documentarea și monitorizarea siturilor descoperite, urmând ca acestea să constituie obiectul unor cercetări viitoare detaliate, acolo unde contextul științific și administrativ o permite.

Fig. 60. Urnă funerară, sec. II-IV d.Chr., descoperită în punctul „Via Mare” (ilustrație: Roberto Tănăsache).

Vlad Murgu

Complexul Muzeal Arad
Arad, RO
vladmurgu77@gmail.com

Ioan Cristian Cireap

Complexul Muzeal Arad
Arad, RO
ioan.cristian.cireap@gmail.com

Victor Sava

Institutul de Cercetări Socio-Umane Titu
Maiorescu, Filiala Timișoara a Academiei
Române / Complexul Muzeal Arad
Timișoara / Arad, RO
victor.sava.cma@gmail.com

Andrei Mărincean

Complexul Muzeal Arad
Arad, RO
andreimarincean@gmail.com

BIBLIOGRAFIE

- Bărbulescu 1975 M. Bărbulescu, *Sintea Mică*. În: M. Barbu, P. Hügel, G. P. Hurezan, E. D. Pădureanu (eds.), Repertoriul arheologic al Mureșului Inferior. Județul Arad. Timișoara 1999, 117.
- Bulboacă 2020 S. Bulboacă, *Comuna Olari*. În: S. Bulboacă, D. Sinaci (eds.), Dicționarul istoric al localităților din Județul Arad, vol. II. Arad 2020, 527-535.
- Chirilă 1999 E. Chirilă, *Olari*. M. Barbu, P. Hügel, G. P. Hurezan, E. D. Pădureanu (eds.), Repertoriul arheologic al Mureșului Inferior. Timișoara 1999, 88-89.
- Ordentlich 1971 I. Ordentlich, *Aria de răspândire a culturii Otomani de pe teritoriul României*. Marmatia II, 1971, 19-35.
- Sava 2015 V. Sava, *Neolithic and Eneolithic in the Lower Mureș Basin*. Cluj-Napoca 2015
- Sava 2024 V. Sava (ed.), *Sub semnul apelor. Noi descoperiri arheologice în Câmpia joasă a Crișului Alb*. Cluj-Napoca 2024.
- Sava et al. 2025 V. Sava, I. C. Cireap, V. Murgu, F. Mărginean, R. Tănăsache, *Repertoriul arheologic al comunei Șagu, județul Arad*. Cluj-Napoca 2025.

